

SLOVENSKÁ ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁČA

**v 20. a 21. storočí –
od Interhelpo po SlovakAid**

Zborník víťazných prác EUSTORY 2014-2015

Slovenská rozvojová spolupráca v 20. a 21. storočí – od Interhelpo po SlovakAid

Zborník víťazných prác
EUSTORY 2014-2015

Jazyková úprava študentských prác: PhDr. Dagmar Horná, PhD.

Grafická úprava: Photodesign, s.r.o.

Copyright: ©Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n.o., 2015

ISBN 978 – 80 – 972206 – 0 – 0

Všetky publikované materiály boli použité so súhlasom vlastníkov daných materiálov.

Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií, zdrojov a postojov v nich obsiahnutých.

2015
Európsky
rok rozvoja

Táto publikácia vznikla s podporou Európskej komisie. Reprezentuje výlučne názory autorov a Európska komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií, zdrojov a postojov v nej obsiahnutých.

**SLOVENSKÁ ROZVOJOVÁ
SPOLUPRÁCA**
v 20. a 21. storočí
– od Interhelpo po SlovakAid

Zborník víťazných prác
EUSTORY 2014-2015

Obsah

Podakovanie.....	5
1. Úvod.....	6
1.1 Slovenská rozvojová spolupráca – zrkadlenie historických súvislostí (Zuzana Jezerská)	6
2. Víťazné práce.....	9
2.1 Odborníci ZSNP a ich pomoc pri budovaní závodov v krajinách tretieho sveta. Bola výstavba komplexu hlinikárne v Jajarme rozvojovým projektom? (Caroline Turazová)	10
2.2 Túžba pomáhať a spoznávať... (Lucia Okániková).....	29
2.3 Príbeh jedného študenta (Diana Musová)	49
3. Summary (Zhrnutie).....	67

Pod'akovanie

Desiaty, jubilejný ročník súťaže stredoškôľakov EUSTORY sa niesol v znamení významnej, ale ťažkej témy. Spolu sa zapojilo v tomto ročníku do súťaže 70 študentov a študentiek s 24 individuálnymi prácami a 20 skupinovými prácami.

Ako každý súťažný rok, tak aj tento patrí v prvom rade poďakovanie študentom a študentkám, ktorí sa do súťaže zapojili, bez ohľadu na to, či boli úspešní alebo nie. Napísať prácu, ktorá v sebe nesie nemálo námahy pri získavaní zdrojov, pri ktorých je dôraz najmä na orálnu časť historických svedectiev, si vyžaduje značný intelektuálny vklad pomimo školských povinností. V tejto súvislosti nemožno nezdôrazniť úlohu pedagógov, mentorov, ktorí študentov informujú, podporujú a v neposlednom rade „fandia“ aj súťaži ako takej, žijú s ňou. Bez nich, tak ako bez študentov, by súťaž nebola.

Pri všetkej skromnosti, s ktorou súťaž realizujeme – koordinácia je dobrovoľná práca – našli sa podporovatelia, a to nie po prvý krát, čo chápu podstatu a význam reflektovať novodobé dejiny Slovenska (a Európy) práve prostredníctvom výskumnej práce mladých ľudí, stredoškôľakov. Na novodobé dejiny sa často zabúda, pretože ešte nie sú upratané do zásuviek a nie vždy sa ľahko vysvetľujú a spracovávajú.

Naše vrelé poďakovanie patrí hodnotiteľom a hodnotiteľkám, tentokrát PhDr. Dagmar Hornej, PhD., PhDr. Ivanovi Kamencovi, CSc. a PhDr. Adelaide Mezeiovej. Za dlhotrvajúcu podporu a účasť pri oceňovaní víťazov patrí naša vďaka Ústavu pamäti národa, menovite p. riaditeľovi, PaedDr. ThDr. Ondrejovi Krajňákovi, PhD. Slávnostné stretnutie na záver súťaže sa už druhý rok konalo v príjemných priestoroch Poľského inštitútu v Bratislave - sme takisto veľmi povďační ústretovému prístupu a podpore.

Súťaž EUSTORY 2014-2015 sa konala pod záštitou ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí a podpredsedu vlády SR pána Miroslava Lajčáka. Ďakujeme za túto záštitu, pretože práve téma slovenskej rozvojovej pomoci bola odjakživa v portfóliu Ministerstva. Rok 2015 bol Európskym rokom rozvoja, a preto viac ako inokedy bola téma súťaže v súlade s prácou Slovenského centra pre komunikáciu a rozvoj, n.o., ktoré sa zameriava okrem vzdelávania aj na rozvojovú spoluprácu a pomoc. V tomto zmysle bol ročník finančne podporený grantom EÚ prostredníctvom projektu Platformy mimovládnych rozvojových organizácií (ktorej je SCKR, n.o. členom) s názvom The European Year for Development 2015: "Our world, our dignity, our future", National Work Programme for Slovak Republic.

Nascuntur poetae, fiunt oratores – v duchu tohto príslovia budeme v budúcich ročníkoch vkladať ešte viac energie do rozvoja poznania a výchovy študentov a študentiek pri získavaní zaujímavých vedomostí, ale aj zručností k prípadným ďalším výskumným prácam. A v tom, ako veríme, nám budú pomáhať naši partneri a priatelia aj naďalej.

Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n.o.

1. Úvod

1.1 Slovenská rozvojová spolupráca – zrkadlenie historických súvislostí

Čo predstavuje slovenská rozvojová spolupráca? Môžeme vôbec postaviť vedľa seba také historické momenty ako Interhelpo a súčasnú Oficiálnu rozvojovú pomoc Slovenskej republiky?

Interhelpo bolo priemyselno-výrobné družstvo česko-slovenských robotníkov a roľníkov (esperantistov a idistov), založené v máji 1923 v Žiline na pomoc budovania socializmu v sovietskom Kirgizsku.

V rokoch 1925 až 1932 odišlo z Československa, zo staníc Žilina a Brno v štyroch transpor-
toch celkovo 1078 osôb (405 Čechov, 380 Slovákov - zvyšok tvorili iné národnosti), z toho bolo
407 priamo členov Interhelpa a 671 bolo rodinných príslušníkov. Družstvo bolo v ČSR zaregis-
trované ako „Interhelpo, všeobecné výrobné a spotrebiteľské družstvo v Žiline“ so štatútom
schváleným štátnymi orgánmi.

Interhelpo sa tiež volal jazyk, ktorým hovorili členovia družstva. Družstevníci verili, že ja-
zykom ich novej vlasti bude esperanto. Družstvo vybudovalo celý rad prevádzok „na zelenej
lúke“. V kirgizských stepiach postavili a uviedli do prevádzky viaceré zariadenia: v roku 1925
prvú elektrárňu v Kirgizsku, v 1927 roku textilnú továreň, v 1928 roku taviareň a továreň na ná-
bytok. Ďalej vybudovali nemocnice, poskytli technickú pomoc pri stavbe Turkestancko – sibír-
skej železnice a priehrady Čustroj, pri zavlažovacích prácach a pri výstavbe hlavného mesta
Kirgizska Pišpeku, neskôr Frunze, dnes Biškeku (napr. vládnu budovu, štátnu banku, a iné).

Už v roku 1925 bolo Interhelpo oficiálne vyhlásené ako najlepšie družstvo v Sovietskom
zväze. V roku 1934 sa družstvo podieľalo na priemyselnej výrobe Kirgizska celými 20 percen-
tami.

Po napadnutí ZSSR Nemeckom sa časť členov vrátila domov, časť zostala v ZSSR (50 prísluš-
níkov bojovalo v 1. česko-slovenskom armádnom zbore). Interhelpo bolo zlikvidované v roku
1943. Členovia boli stalinizmom perzekvovaní a popravení ako nepriatelia Sovietskeho zvä-
zu.¹

Idea pomoci Čechov a Slovákov prostredníctvom Interhelpa stále žije v Kirgizsku a v roku
2015 sa konali aj oficiálne oslavy 90. výročia Interhelpo v Biškeku.

Keď extrahujeme pojem „rozvojová“ a ponecháme len „pomoc, podpora“, tak je pod-
ľa môjho názoru porovnanie možné. Pomoc predstavovala idea Interhelpa, ktorá napriek po-
čiatočným výsledkom zlepšenia kvality života v zaostalejších oblastiach Sovietskeho zväzu sa
rozbila v dezilúzii a osobných tragédiách, pomocou bolo aj prijatie a podpora zahraničných
študentov, alebo práca slovenských expertov a expertiek pri budovaní prevažne arabských
a afrických krajín počas socializmu. Pomocou je aj dnešná slovenská Oficiálna rozvojová pomoc
SlovakAid².

Základným rozdielom medzi týmito konceptmi je v pochopení slova „rozvojová“. Priestor
tohto článku neumožňuje zaoberať sa dôsledne definíciami rozvoja, ktoré sú sami osebe veľ-
mi diskutovanou oblasťou. Avšak keď upustíme od prísne teoretických zdôvodnení, od čís-
tých abstrakcií, tak každá pomoc, podpora jednotlivcovi, národu alebo štátu je vsadená do
historicko-spoločenských súvislostí, ktoré ju podmieňujú, formujú a deformujú. Spolu s týmito
súvislosťami sa aj mení koncept rozvoja. V tomto zmysle je medzi Interhelpom a súčasnou slo-

¹ www.wikipedia.com

² <http://www.slovakaid.sk/sk>

venskou (ale aj európskou) rozvojovou pomocou zásadný rozdiel. V konečnom dôsledku nejde o hodnotenie, čo bolo alebo je správnejšie, spravodlivejšie, alebo efektívnejšie. Podstatný je iný priestor, kontext, v ktorom sa Slovensko nachádzalo a nachádza. To znamená, že aj predvojnové aktivity, ktoré poskytovalo Slovensko, resp. Československo v rámci koncepcie Interhempa, a tým prispievalo k rozvoju, môžeme nazvať rozvojová pomoc. Avšak ide o úplne inú rozvojovú pomoc, aká sa poskytuje a ako sa chápe dnes.

Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj prejavilo istú dávku odvahy a možno aj rizika keď sa rozhodlo v Európskom roku rozvoja, a súčasne v roku 90. výročia Interhempa (alebo práve preto) otvoriť pre stredoškolskú súťaž takúto tému, náročnú aj pre skúseného výskumníka. Mnohých zaskočila, čo sa prejavilo v relatívne nízkej účasti. Naopak, niektorí je bravúrne zvládli. Pre budúcnosť ostáva otvorená otázka, či je únosné konfrontovať schopnosti a vedomosti stredoškolákov s tak zložitými, povedzme politickými témami, či ich skôr nemotivovať k väčšej kreativite a nachádzaniu samých seba v tematicky širších a uchopiteľnejších reflexiách dejiných udalostí. Ak ísť ďalej touto ambicióznou cestou, tak je potom asi nevyhnutné viesť so študentmi, študentkami a ich pedagógmi kvalifikovanú debatu o tom, čo napríklad predstavuje rozvojová pomoc, čo je v nej cenné a čo neisté.

Napriek úskaliam sa študenti a študentky vysporiadali s témou veľmi rôznorodo, a predovšetkým zaznamenávali príbeh jednotlivca, konkrétnu orálnu históriu podloženú ďalšími zdrojmi. Tak sme sa prostredníctvom ich prác dostali k individuálnym dejinám ľudí, ktorí „žili“ rozvojovú pomoc, nech už v jej akejkoľvek modifikácii. A preto sú tieto práce také vzácne. Zachytávajú zrkadlenie histórie v konkrétnej podobe. Týmto spôsobom je súťaž EUSTORY nielen dielňou pre mladých ľudí, ale aj príspevkom k zaznamenávaniu našej vlastnej histórie.

*Zuzana Jezerská
výkonná riaditeľka
Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n.o.*

*Slovenské centrum
pre komunikáciu
a rozvoj, n.o.
vyhlasuje*

X. ročník súťaže **EUSTORY**

na tému

**Slovenská rozvojová
spolupráca v 20. a 21. storočí
- Od Interhelpe po SlovakAid**

- 1. Člen rodiny ako „budovateľ socializmu“ v ďalekých krajinách Ázie, Afriky či Južnej Ameriky.*
- 2. Život rodiny, ktorá celá vycestovala do zahraničia v rámci rozvojovej pomoci našej krajiny.*
- 3. Príbehy študentov, ktorí prišli na Slovensko v rámci štipendií poskytovaných v rámci rozvojovej pomoci našej krajiny.*

*Do súťaže sa môžete prihlásiť vyplnením návratky do
28. novembra 2014. Termín odovzdania súťažných prác
je do **15. marca 2015.***

*Viac informácií o súťaži, jej podmienkach a téme sa dočítate na stránke
www.sccd-sk.org v sekcii EUSTORY, podsekcii X. ročník alebo na facebooku
<https://www.facebook.com/eustory.slovakia>*

ŠTUDENTSKÉ PRÁCE

**Odborníci ZSNP a ich pomoc pri budovaní
závodov v krajinách tretieho sveta. Bola výstavba
komplexu hlinikárne v Jajarme
rozvojovým projektom?**

Súťažná práca 10. ročníka súťaže EUSTORY

2014/2015
Žiar nad Hronom

Riešiteľka: **Caroline Turazová**
Kvinta

Vedúca: Mgr. Zuzana Kohútová

Podakovanie

Naše podakovanie patrí Mgr. Zuzane Kohútovej a Doc. Ing. Richardovi Kafkovi za poskytnutie cenných rád a pomoc pri vypracovaní. Špeciálne podakovanie patrí p. Ivanovi Brockovi a p. Petovi Pazderkovi, ktorí boli ochotní odpovedať na naše otázky a priblížiť nám ich prácu pre Irán.

Obsah

1. Úvod do problematiky	4
1.1. Rozvojová pomoc	4
1.2. Rozvojová pomoc na Slovensku	4
2. Irán	7
2.1. Geografia	7
2.1.1. Hospodárstvo	7
2.2. Závod Slovenského národného povstania	8
2.2.1. História	8
3. Praktická časť	11
3.1. Alumina Plant Jajarm	11
3.1.1. História projektu	11
3.1.2. Pomoc Iránu očami slovenských odborníkov	12
3.1.3. Je pomoc pri spúšťaní hlinikárne v Jajarme rozvojovou pomocou?	14
Záver	17

Zoznam obrázkov

1. P. Pazderka so zamestnancami Alumina Plant Jajarm, in Pazderka, Peter:.....	29
2. P. Pazderka so zamestnancami, in Pazderka, Peter	29
3. Pohľad na hlinikáreň Alumina Plant Jajarm, in Pazderka, Peter.....	29
4. Pracovníci hlinikárne, in Pazderka, Peter	29
5. Jeden z pracovníkov hlinikárne, in Pazderka, Peter.....	29
6. P. Pazderka s pracovníkom hlinikárne, in Pazderka, Peter	29
7. Život ľudí v meste, in Pazderka, Peter.....	30
8. Život v meste, in Pazderka Peter.....	30
9. Iránske ženy, in Pazderka, Peter	30
10. Jeden zo spôsobov dopravy, in Pazderka, Peter.....	30
11. Návšteva iránskej rodiny, in Pazderka, Peter	30
12. Návšteva iránskej rodiny, in Pazderka, Peter	30
13. Návšteva Hrobu Cyrusa Veľkého, in Pazderka, Peter	30
14. Návšteva Nakš-e Rostam, in Pazderka, Peter	30
15. Nakš-e Rostam, in Pazderka, Peter.....	31
16. Achajmenovské skalné hrobky, in Pazderka, Peter	31
17. Pohľadnica – Most Khaju, in Pazderka, Peter	31
18. Pohľad na modernú časť mesta, in Pazderka, Peter	31
19. Ďalší spôsob iránskej dopravy, in Pazderka, Peter.....	31
20. Iránska žena, in Pazderka, Peter.....	31
21. Obchodníci, in Pazderka, Peter	32
22. Obchodná ulica, in Pazderka, Peter.....	32
23. 2000 iránskych rialov, in Pazderka, Peter.....	32
24. 10000 iránskych rialov, in Pazderka, Peter	32

Úvod

Závod Slovenského národného povstania neodmysliteľne patrí k nášmu mestu. Ved' vďaka nemu sa naše, dovtedy nie veľmi známe mestečko, dostalo do povedomia ľudí nielen v Československu ale aj v Maďarsku, Nemecku či Sovietskom zväze, po roku 1989 zase nadviazalo spoluprácu so severnými krajinami a časť bývalého závodu, Slovalco, sa stala súčasťou veľkého koncernu Hydroaluminium Nórsko. Až vďaka tejto práci sme zistili, že naši odborníci a odborničky majú vo svete výroby hliníka veľmi dobré meno a svoje skúsenosti odovzdávajú aj v mnohých krajinách sveta.

Na začiatku nášho bádania sme kontaktovali pána Ing. Richarda Kafku, ktorý pracoval v Závode Slovenského národného povstania (ZSNP) už od jeho začiatku a pôsobil v ňom ako šéf elektrolýzy. Pán Kafka je teda nielen významný odborník v oblasti výroby hliníka, ale jeho koníčkom je aj história. Venoval sa jej už počas pôsobenia v ZSNP. Po odchode na dôchodok venuje histórii väčšinu voľného času a stal sa významným regionálnym amatérskym historikom, ktorý publikuje časopisecky, knižne, ale spravuje aj niekoľko blogov, v ktorých sa venuje histórii nášho regiónu. Pri svojom bádaní spolupracuje s rôznymi inštitúciami, odborníkmi a odborničkami a je aj na čele združenia regionálnych historikov CASTRUM SUSOL. Pán Kafka nás najskôr nasmeroval ku trom inžinierom zo Slovalca, a.s., ktorí sa angažovali na rozvoji cudzej krajiny, už v rámci Hydroaluminia.

Podarilo sa nám kontaktovať jedného z nich, Ing. Ivana Mesároša, ktorý v roku 2008 vycestoval na tri roky do Kataru a podieľal sa na budovaní tamojšej hliníkárne. Ing. Mesároš je aj momentálne mimoriadne pracovne vyťažovaný, a tak sa vyskytli problémy pri komunikácii.

Po spracovaní interview sme mali problém niektoré veci znovu overiť a takisto sme nedostali sľúbený fotomateriál, preto bolo nutné nájsť nový príbeh.

Obrátili sme sa preto na pána Petra Pazderku, ktorý pred 16 rokmi odišiel na polroka do Iránu, kde v tej dobe otvárali novopostavenú hliníkárňu. Bol ochotný nám odpovedať na naše zvedavé otázky a priblížiť nám aspoň trochu jeho pôsobenie na Blízkom východe. Poskytol nám aj fotografie zo svojho archívu a to nielen zo závodu ale aj z jeho návštev Iránu.

Ďalej sme kontaktovali bývalého pracovníka Závodu SNP, pána Ivana Brocku, ktorý sa mal spolu s ostatnými pracovníkmi zúčastniť polročného pôsobenia v Iráne, no kvôli zdravotným problémom musel túto možnosť odmietnuť. Okrem toho, že mal odísť do Iránu, podieľal sa na zaškoľovaní dvoch Iráncov, s ktorými veľmi dobre vychádzal. Opísal nám ako počas jedného mesiaca s Iráncami spolu vychádzali.

Potrebné informácie o závode sme sa snažili nájsť v odbornej literatúre. Pomohla nám kniha od Doc. Ing. Richarda Kafku a Lukrécie Čambalovej *Z dejín výroby hliníka* a tiež *Dejiny Žiaru nad Hronom* od Petra Ratkoša. Ostatné fakty o rozvojovej pomoci, Iráne či Alumina Plant Jajarm sme získali z internetových článkov.

Rozhodli sme sa, že sa budeme rozvojovou pomocou zaoberať trochu detailnejšie.

V teoretickej časti sme opísali pomoc štátov rozvojovým krajinám a tiež sme sem zaradili samostatnú kapitolu o rozvojovej pomoci Slovenska. Ďalej sme v tejto časti opísali Irán, kde sme rozobrali jeho geografiu a hospodárstvo. Okrem toho sme pridali aj stručnú históriu vzniku Závodu Slovenského národného povstania a tiež históriu iránskej hliníkárne Alumina Plant Jajarm. Súčasťou našej praktickej časti je rozhovor s pánom Pazderkom o jeho pôsobení v Iráne a tiež s pánom Brockom, ktorý sa zúčastnil pri zaškoľovaní Iráncov v našej hliníkárni.

Môžeme konštatovať, že témou, ktorú sme spracovávali sa doteraz nikto systematicky nezaoberal. Podklady k nej sa dali nájsť len v rámci zbierania orálnej histórie. Ak by sme sa témou zaoberali ďalej, zrejme by bolo možné nájsť články na danú tému v regionálnej tlači (podnikové noviny HUTNÍK, regionálne MY Žiara) prípadne v novinách a časopisoch zameraných na ekonomické témy (TREND, PROFIT, Hospodárske noviny). Tieto zdroje sme pri spracovaní témy nepoužili aj pre krátkosť času na jej spracovanie, z dôvodu zmeny zamerania.

1. Úvod do problematiky

1.1. Rozvojová pomoc

Mnohé krajiny sveta sa podieľajú na sponzovaní rozvojových krajín (africké štáty, Latinská Amerika, juhozápadná, južná a juhovýchodná Ázia a tiež Oceánia s výnimkou Austrálie a Nového Zélandu), ktoré nemajú dostatok financií. Okrem tejto pomoci sa však snažia aj formovať vzťahy so štátmi, ktoré prijali ich pomoc. Forma pomoci nemusí mať vždy iba finančný charakter. Dôležité je tiež podporovať investície a spolupracovať na výchove odborných kádrov.

Obrázok 1

Krajiny si navzájom začali pomáhať už v polovici 20. storočia, keď mnohé krajiny sveta boli poznačené druhou svetovou vojnou, hospodárskou krízou či dekolonizáciou. Založené boli preto dve finančné inštitúcie – Medzinárodný menový fond (MMF) a Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (Svetová banka).

Spojené štáty americké sa snažili pomôcť vojnou poznačenej Európe prostredníctvom Marshallovho plánu (Plán európskej obnovy). Pomoc však odmietli krajiny východného bloku, preto bol plán obmedzený len na oblasť západnej Európy. (obr. 1) Poznačeným krajinám venovali dokopy 13 miliárd dolárov. Prispeli k rozvoju obchodu, poľnohospodárstva a priemyslu.

1.2. Rozvojová pomoc na Slovensku

Aj Československo sa v povojnovom období zapojilo do poskytovania rozvojovej pomoci. Súvisela s dekolonizáciou a snahou „vyviezť“ politické zriadenie krajiny do krajín tretieho sveta, ktoré v rámci dekolonizácie vytvorili samostatné štáty. V období studenej vojny mala táto pomoc charakter politického zápasu o ovládnutie nových štátov. V našom regióne je známa pomoc Vietnamu, keď sa vietnamskí uční školili v Pregeljeke Žarnovica, v Plete Banská Štiavnica. Známe boli kontakty smerom k Lýbii, keď sa určitú dobu v Sklených Tepliciach zdržiaval komunistický vodca Babrak Karmal s rodinou. Ing. Kafka si na túto udalosť spomína nasledovne: *V roku 1979 sa ubytovali vo vtedajšom Nočnom sanatóriu v Sklených Tepliciach noví hostia, neboli to však pracovníci hlinikárne. Pracovníci bývalého ZSNP nemali pred 30 rokmi ani tušenie, kto sa medzi nimi v liečebnom Nočnom sanatóriu pohybuje. Bol to afgánsky vodca, Babrak Karmal, ktorý sa tu pred*

svojím nástupom do Afganistanu ukrýval. Podľa fotografií M. Branickéj (pozri obr. 2 - 4), budúceho prezidenta Afganistanu vítali veľmi okázalo pracovníci ZSNP, ale aj vedenie Okresného národného výboru v Žiari nad Hronom. Na jednotlivých fotografiách je víťanie Babraka Karmala s veľkými kyticami, na druhej fotografii ja Babrakova staršia dcéra a na tretej je okrem Babraka aj jeho ochranka.“

Obrázok 2 - Víťanie Babraka Karmala, M. Branická, 70-te roky, archív Ing. Kafku

Obrázok 3 - Dcéra Babraka Karmala, M. Branická, 70-te roky, archív Ing. Kafku

Obrázok 4 - Babrak Karmal, jeho syn na prijatí v ZSNP, M. Branická, 70-te roky, archív Ing. Kafku

Po páde železnej opony Česko-Slovensko dlho zápasilo s vlastnými ekonomickými problémami. O rozvojevej pomoci Slovenska môžeme hovoriť až po vzniku samostatného štátu. Legislatívny rámec sa pripravoval už v rokoch 1992 až 2002, súčasný mechanizmus však vznikol v roku 2003. V roku 2000 sa vstupom do OECD Slovensko zaradilo medzi krajiny podporujúce chudobnejšie krajiny. Zo začiatku sa štát snažil pomáhať prostredníctvom dobrovoľných príspevkov, neskôr sa vytvoril Národný projekt ODA o poskytovaní pomoci. Tento rámec vytvorilo Ministerstvo zahraničných vecí a každoročne sa ho snažia aktualizovať a špecifikovať. Cieľom Slovenskej republiky je zmierňovanie chudoby, hladu, zabezpečovanie mieru či podpora vzdelávania.

V priebehu niekoľkých rokov si Slovenská republika úspešne vybudovala komplexný mechanizmus poskytovania rozvojevej pomoci s presne stanovenými motívmi, cieľmi a prioritami slovenskej rozvojevej pomoci a s fungujúcou štruktúrou riadenia a financovania.¹

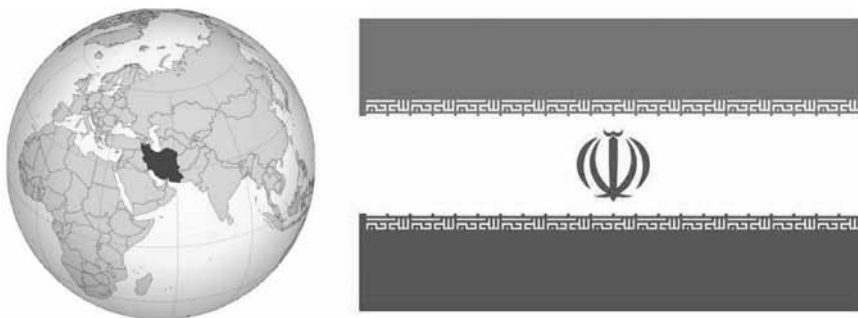
¹ DEBNÁROVÁ, L - HAGAROVÁ, V. 2006/2007. Oficiálna rozvojevej pomoc Slovenskej republiky. Bratislava 2006/2007, Abstrakt

Princípy, ciele a formy oficiálnej rozvojovej pomoci ako aj postavenie inštitúcií zodpovedných za jej realizáciu upravuje zákon o oficiálnej rozvojovej pomoci z 5. decembra 2007. Na základe zákona sa pomoc Slovenska v rozvojových krajinách sústreďuje na šesť oblastí: zmierňovanie chudoby a hladu, podpora trvalo udržateľného hospodárskeho, sociálneho a ekologického rozvoja, zabezpečenie mieru a bezpečnosti vo svete (posilňovaním demokracie, právneho štátu, ľudských práv a dobrej správy vecí verejných), podpora univerzálneho prístupu k vzdelaniu, zvyšovanie úrovne základnej zdravotníckej starostlivosti a podpora hospodárskej spolupráce s rozvojovými krajinami.²

2. Irán

2.1. Geografia

Irán alebo celým názvom Iránska islamská republika s hlavným mestom Teherán je považovaná za 16. najväčšiu krajinu sveta (obr. 2³). Hranice tvorí s Azerbajdžanom, Arménskom, Turkménskom, Pakistanom, Afganistanom, Tureckom, Irakom. Na severe ho obmýva Kaspické more a na juhu Perzský a Ománsky záliv.

Obrázok 5 - Poloha a vlajka Iránu

Irán je hornatou krajinou. Medzi najhornatejšiu časť patrí západ, kde sa nachádzajú pohoria Kaukaz, Zagros či Elborz. Naopak, východnú časť republiky pokrývajú púšte, napríklad Dašt-e Kavír, preto je aj táto časť neobývaná. Vo vnútrozemí je veľmi málo vodných tokov, väčšina ústí buď do bezodtokových jazier, alebo cez leto úplne vysychajú.

2.1.1. Hospodárstvo

Iránske hospodárstvo je pod kontrolou štátu, preto sa tu nachádza len veľmi málo súkromných podnikov. Pre ekonomiku je najdôležitejší najmä ťažobný priemysel. V tejto oblasti sa nachádza mnoho ložísk ropy a zemného plynu. Ropa sa využíva nielen ako palivo, ale je aj vyvážaná do sveta. Keďže majú okolo 11% svetových zásob tejto suroviny (18 miliárd ton), nachádzajú sa na 3. mieste v svetovom rebríčku. Veľká časť ich ropných polí bola objavená v štyridsiatych a päťdesiatych rokoch a hneď ako Spojené štáty dosiahli roku 1972 ropného vrcholu, získali postupne ložiská v Iráne i v celej oblasti Blízkeho východu veľký geopolitický význam.⁴ Vďaka ložiskám zemného plynu sa však nachádzajú na 2. mieste, kde ich zásoby predstavujú 27 biliónov m³.

2 <http://www.mvro.sk/sk/rozvojova-spolupraca/rozvojova-spolupraca-sr?showall=&start=1>

3 <http://geology.com/world/iran-satellite-image.shtml>; <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n>

4 <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n#Hospod.C3.A1.C5.99stv.C3.AD>

Pre krajinu je tiež dôležitý textilný priemysel, poľnohospodárstvo, vývoz cementu a stavebných hmôt. Odhaduje sa, že v Iráne je až okolo 1,2 miliónov tkáčov, ktorí vyrábajú koberce nielen pre domáci trh, ale aj pre vývoz do zahraničia.

2.2. Závod Slovenského národného povstania

2.2.1. História

Po druhej svetovej vojne museli ľudia zo Slovenska odchádzať za prácou do zahraničia alebo chodili na sezónne poľnohospodárske práce. Riešenie tohto problému sa črtalo v industrializácii Slovenska.⁵

Po roku 1948 sa vo svete udiali mnohé zmeny. Prebiehalo delenie Európy a spolu s ním aj studená vojna. Mnohé potrebné suroviny boli zakázané dovážať do Československa. Keďže medzi zakázanými surovinami bol aj hliník, štát s tým musel začať niečo robiť. Preto sa v roku 1950 začalo uvažovať o výstavbe hlinikárne.

Údajne bolo Československu odporučené samotným J. V. Stalinom, aby Československo a Maďarsko spojili svoje sily a vybudovali spoločne hlinikársky priemysel. Začali sa rokovania medzi vládami Československa a Maďarska, ktoré viedli za našu stranu vtedajší predseda Štátneho plánovacieho úradu Jaromír Dolanský a jeho zástupca v Štátnom plánovacom úrade Jozef Púčik.⁶

Ešte pred dohodou v decembri roku 1950, kedy Československo, Maďarsko a Sovietsky zväz uzavreli zmluvu o výstavbe hlinikárne, sa uvažovalo, kam by sa mala hlinikáreň umiestniť a tiež aká by mala byť jej rozloha. Hľadali také miesto, ktoré by malo výhodnú polohu vzhľadom k Maďarsku, z kadiaľ by sa dovážal bauxit na spracovávanie a tiež rovinu pre elektrolýzne haly dlhé niekoľko metrov. Preukázalo sa, že najlepšie podmienky pre výstavbu hlinikárne poskytl údolie Hrona, teda Svätokrížska kotlina (nehľadiac na ekologické hľadisko).

K umiestneniu hlinikárne sa vyjadril aj vtedajší podpredseda vlády Československej republiky Viliam Široký: „*Tá hlinikáreň musí stáť pri Hliníku (rozumej obec Hliník nad Hronom), lebo tam už starí ľudia vedeli, že tam sú dobré podmienky pre hliník.*“⁷

16. februára 1951 bola vydaná listina na vytvorenie národného podniku Kovohuty Hron a už v novembri toho istého roku sa začala výstavba hlinikárne. V auguste toho istého roku vyslali skupinu ľudí na zaškolenie do Maďarska, do ich hlinikárni Tatabánya a Inota.

Konkrétne išlo o Štefana Bajnoka, Jozefa Beňušku, Antona Blatného, Pavla Božana, Silvestra Bulíka, Štefana Ďuračku, Júliusa Ftoreka, Ondreja Ivaniča, Františka Jurovského, Štefana Krošláka, Jána Kubiša, Františka Líšku, Štefana Majku, Jána Manu, Jozefa Mrkáčka, Ondreja Mudroňa, Jozefa Paprčku, Jána Schillera, Františka Strašíka, Jozefa Šamiera, Michala Šimončiča a Jozefa Veščika. Druhý turnus zaškoľovania sa začal 7. januára 1952, vyslaných bolo 12 pracovníkov.

Podľa oficiálnych štatistík pracovalo v Kovohutách Hron a neskôr v Závode SNP, prípadne spoločnostiach skupiny Závodu SNP, vyše 40 tisíc pracovníkov⁸ z rôznych kútov Slovenska. Medzi prvých zamestnancov patrila Ján Čížek.

5 KAFKA, R. – ČAMBALOVÁ, L. 2001. Z dejín výroby hliníka na Slovensku. Martin: Neografia, a. s., 2001. s. 10

6 Tamže, s. 10

7 Tamže, s. 12

8 Tamže, s. 23

23. augusta 1953 bol spustený prvý elektrolyzér s číslom 168. Ich cieľom bolo odčerpať prvý hliník pri príležitosti 9. výročia Slovenského národného povstania. Československo sa tak stalo 21. štátom na svete, ktorý vyrába hliník.⁹ V tom istom roku bola tiež vytvorené prvá tona hliníka.

Pre budúcich pracovníkov Závodu bola vytvorená v roku 1954 Večerná priemyselná škola pre pracujúcich. Vyučovalo sa trikrát do týždňa a vyučovanie trvalo dva roky. Koncom júna 1956 mala škola prvých absolventov.

K historickým míľnikom výroby hliníka v našom meste patrí:

- 1951** založenie Kovohút Hron, n.p.
- 1953** vyrobená prvá tona hliníka
- 1954** zmena názvu podniku na Závod Slovenského národného povstania
- 1967** rozšírenie produktového portfólia o finálne výrobky a polotovary z hliníka 1985 – začiatok rozsiahlej modernizácie výroby hliníka
- 1998** ukončenie výroby primárneho hliníka Söderbergovou technológiou
- 2002** privatizácia ZSNP, a.s. – zmena názvu Závod Slovenského národného povstania, a. s. na ZSNP, a.s.

Po páde komunizmu sa závody sprivatizovali. V roku 1998 sa úplne ukončila zastaraná neekologická výroba hliníka Söderbergovou technológiou a znížili sa emisie. Taktiež sa nedávno zlikvidovalo bývalé odkalisko červeného kalu, ktoré bolo veľkou záťažou a hrozbou pre životné prostredie v prípade havárie. Celá halda sa pokryla špeciálnou nepriepustnou textíliou a následne sa zatravnjuje.

Dnes závod za rok vyrobí približne 160 000 ton hliníka a hliníkových produktov elektrolytickou metódou.

Tabuľka znázorňujúca výsledky ZSNP do roku 2005¹⁰

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Výroba hliníka v tonách	?	111 500	110 000	108 000	135 592	141 637	140 119	143 060	160 156	181 318	176 895
Tržba z predaja výrobkov (v tis.SKK)	1 614 600	6 503 623	8 078 416	8 115 621	9 894 021	12 272 678	12 313 106	10 843 132	9 681 233	10 770 152	10 973 104
Čistý zisk (v tis. SKK)	27 400	-50 163	-70 091	-98 961	124 884	1 032 660	1 417 079	589 767	1 103 000	952 250	1 204 128

⁹ KAFKA, R. – ČAMBALOVÁ, L. 2001. Z dejín výroby hliníka na Slovensku. Martin: Neografia, a. s., 2001. s. 34

¹⁰ http://sk.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1vod_Slovensk%C3%A9ho_n%C3%A1rodn%C3%A9ho_povstania

3. Praktická časť

3.1. Alumina Plant Jajarm

Hlinikáreň Alumina Plant stojí v meste Jajarm, v severnej provincii Chorásámu v Iráne. Na výber miesta výstavby hlinikárne najviac vplývala poloha blízkych bauxitových baní. Celý areál zaberá okolo 400 hektárov, priemyselná časť však zaberá len rozlohu 75 hektárov. Pre zaujímavosť, celková hmotnosť jedného stroja je 77000 ton. Vďaka tomuto projektu mesto Jajarm poskytlo 1500 priamych a 3000 nepriamych pracovných miest.

3.1.1. História projektu

Dobré podmienky na založenie hlinikárne preukázalo po mnohých inšpekciách a odberoch mesto Jajarm, ktoré má najväčšie zásoby bauxitu v celom Iráne. Minister baníctva a priemyslu rozhodol o začatí projektu budovania závodu už v roku 1972, avšak pre zložitú politickú situáciu v Iráne, zmenu politického režimu na Slovensku, konverziu zbrojného priemyslu, následnú hrozbu likvidácie ZSNP a jeho reštrukturalizáciu a privatizáciu, bol celý projekt rozbehnutý až v roku 1990.

Najlepšiu ponuku pre rozbehnutie spoločnosti poskytla česká spoločnosť Technoexport, ktorá pri výberovom konaní súperila s Chepos Engineering Company. Zákazka na výstavbu bola podpísaná s českou firmou v lete roku 1991.

Pre hlinikáreň boli dovážané stroje a zariadenia z najlepších európskych firiem a výrobcov. Prišli sem aj mnohí odborníci ako napríklad z VAMI z Ruska, Alum SA z Rumunska, Aluterv z Maďarska a tiež NFC z Číny. Všetci sa domnievali, že hlinikáreň je jedným z najmodernejších závodov na výrobu oxidu hlinitého na celom svete. Nás teší, že dôležitú úlohu pri spúšťaní výroby a hlavne pri zaškoľovaní pracovníkov, monitorovaní kvality a bezpečnosti výroby, hrali práve pracovníci hlinikárne v Žiari nad Hronom. Ako deklaruje samotná firma: „Zamestnanci sú najcennejšou hodnotou. Od ich odborných schopností a tvorivosti závisí spokojnosť zákazníkov, súčasnosť i budúcnosť firmy“¹¹

Obrázok 6 – Hlinikáreň v Jajarme

Obrázok 7 – Prezident Chatamí pri otvorení podniku – „Je to krok k ekonomickej samostatnosti krajiny...“¹²

11 <http://www.zsnp.sk/genPage.php?id=30>

12 Obrázky a text prevzaté z: http://www.iraninternationalmagazine.com/issue_24/text/jajarm.htm

3.1.2. Pomoc Iránu očami slovenských odborníkov

Pán Pazderka na svoje pôsobenie spomína takto: „*Ľšiel som do firmy Alumina Plant Jajarm, Islamic Republic of Iran. Bolo to medzi rokmi 1999 a 2000. V tej dobe som pracoval v Závode Slovenského národného povstania, na prevádzke kysličníkáreň. Keďže som vykazoval dobré pracovné výsledky, dali mi ponuku zúčastniť sa ako technický poradca na realizácii výstavby a spúšťaní výroby v Iráne. Či o možnosť vycestovať do Iránu medzi zamestnancami našej firmy bol veľký záujem, nedokážem posúdiť, keďže som bol oslovený priamo vtedajším zamestnávateľom a neskôr aj priamo českým realizátorom stavby – Chepos Holding Brno a jeho personálnou agentúrou Esprit Holding. V krajine som pôsobil šesť mesiacov. Náplňou mojej práce bolo odborné a technické poradenstvo na pozícií údržba technických a strojných zariadení. Na projekte bolo zaujímavé, že sa ho zúčastňovali odborníci z mnohých krajín. Bol tam takmer celý svet, či už formou dodávateľov technológie, zariadení, ako aj inžinierske zázemie, poradenstvo a staviteľské firmy, ktoré boli súčasťou tohto kontraktu.*“

Ako hodnotí pán Pazderka, práca v Jajarme mu dala hlavne možnosť štúdia cudzieho jazyka, ktorý potreboval v rámci pôsobenia na tomto projekte. Ďalej to bol profesný rast a s tým spojené kontakty. No a pravdaže možnosť vidieť krajinu, inú kultúru, ktorá je úplne odlišná ako európske prostredie: „*Zaujímavé je, že spočiatku znalosť anglického jazyka nebola podmienkou. Technický pracovník mohol mať prekladateľa, ale to sa po čase ukázalo ako naozaj veľmi nepraktické. Niekedy však túto možnosť bolo nevyhnutné využiť, aby sme sa mohli dorozumievať s niektorými Iráncami. Prekladateľ im teda moje slová prekladal do perzštiny. Na osobný vklad, zlepšovanie, veľa priestoru nebolo.*“ Pán Pazderka tvrdí, že Irán je iná kultúra a riadia sa inými pravidlami, než je zvykom na Slovensku. Napriek tom, pokiaľ by ešte mal možnosť, do krajiny by sa rád vrátil. Keď pre iné nie, tak zo zvedavosti, pozrieť si fabriku, ktorú budoval po rokoch. Ako tvrdí, nesmierne ho zaujala samotná krajina:

„*Pre mňa ako Európana to bol taký menší civilizačný šok (v dobrom slova zmysle). Majú inú kultúru a s tým spojené aj úplne iné pravidlá (správanie sa, odievanie...). Zaujala ma krajina, príroda a jej história. Ich kultúra je úplne odlišná, ako tá naša. Vyznávajú iné hodnoty ako západný svet, ktorý je založený na konzume a peniazoch a s tým spojený stres zo života a honbou za všetkým čo s tým súvisí. Pre nich je naháňanie sa a stres neznámy pojem. Všetko robia pomaly a s pokojom.*“

Pohľad pána Pazderku sme chceli konfrontovať s iným. Chceli sme vidieť, či aj ostatní technickí pracovníci vnímali účasť Slovenska, žiarskej hliníkárne na iránskom projekte pozitívne. Druhý pohľad nám sprostredkoval rozhovor s pánom Brockom.

Ako ste sa podieľali na tomto projekte?

„*Ešte predtým, ako niektorí zamestnanci závodu odišli do Iránu, ja som musel zaškoľovať Iráncov, ktorí sem prišli. V tej dobe som robil energetika Závodu SNP na kysličníkári. Mal som na starosť všetky energetiká. Keď sem prišli Iránci, dvoch prideliť aj mne. Boli to elektrikári, ktorých som mal zaškoliť v oblasti energií. Veci, ktoré sme im ukazovali boli pre nich úplne nové. Ja som im ukázal aj starú techniku, aby mali možnosť s čím porovnávať. Neskôr som mal ísť aj ja spolu s ostatnými pracovníkmi zo Závodu do Iránu, avšak nakoniec som túto možnosť musel odmietnuť zo zdravotných dôvodov. Keďže som nemohol ísť, museli za mňa nájsť náhradník. Celé leto sme spolu s manželkou strávili na našej chate, kde nás každý deň navštevoval. Ja som ho učil a on si robil poznámky.*“

Bolo náročné s nimi spolupracovať?

„*Celkom áno. Môj pracovný deň vtedy vyzeral asi takto: ráno som prišiel do práce, musel som vykonať svoju prácu a až potom som sa mohol postarať o Iráncov. Keď boli na desiate alebo obe, ja*

som mal trištvrte hodinu čas, takže som sa vrátil opäť do práce. Popritom všetkom som sa ešte musel učiť po anglicky, aby sme sa spolu aspoň ako - tak mohli rozprávať. Bolo toho na mňa naozaj priveľa a po piatich dňoch som bol totálne zničený.“

Akí ľudia boli Iránci?

„Veľmi dobre sme spolu vychádzali. Cez víkendy, keď som išiel do služby na Donovaly, zobral som ich so sebou. Ostali tam so mnou aj cez noc. Ja som si tam vzal kameru, aby som im natočil krátky film, nech majú na tento výlet spomienky. Niekoľkokrát nás navštívili aj u nás doma. Jeden z nich bol európsky založený. Prešiel už skoro celý svet a bol veľmi múdry. Volal sa Šápúr. Ten druhý bol Apos. On bol trochu slabší a veľmi veriaci.“

Prišli sem skôr, ako Slováci odišli do Iránu alebo to bolo naopak?

„Oni sem prišli o niečo skôr. Práve v tom čase sa u nich budovala hlinikáreň. Bolo to okolo roku 1999. Pred 16 rokmi.“

Čo bolo úlohou našich ľudí v Iráne?

„Keďže my sme tu Iráncov zaškoľovali, poznali sme ich zariadenia a podľa toho sa museli vyberať ľudia, ktorí to ovládali a boli odborníkmi vo svojej práci. Naši tam šli hlavne spúšťať novovybudovanú fabriku. Zaúčať ich nemali, oni vraj už všetko potrebné vedeli, nakoniec časť z nich sme sami škoolili. Počul som však, že tam boli aj nejaké nedostatky, niektoré stroje zlyhali. Naši tam mali tým pádom aj zopár problémov.“

3.1.3. Je pomoc pri spúšťaní hlinikárne v Jajarme rozvojovou pomocou?

Je ťažké hodnotiť jednoznačne, či pomoc Iránu pri výstavbe hlinikárne bol rozvojový projekt. Zvážiť je potrebné minimálne dva faktory. Jedným je hospodárska situácia a možnosti obživy obyvateľstva, charakter krajiny a jej hospodárstva. Druhým je politická situácia v krajine a možnosť zneužitia výroby na vojenské ciele. Čo hovorí PRE hodnotenie výstavby hlinikárne ako spôsobu pomoci:

Irán ako krajina má obrovské zásoby nerastných surovín (ropa, zemný plyn, uhlie, železná ruda, medená a olovená ruda, soľ, drahé kamene). Čo sa týka hospodárstva, krajina má dve tváre. Na jednej strane zastaraný typ priemyslu, skôr remeselnícke dielne (pradiarne, výroba kobercov, potravinárstvo).

Takisto ako aj málo rozvinuté, nemoderné poľnohospodárstvo. Pre rastlinnú výrobu sú vhodné len vlhšie územia pri Kaspickom mori (ryža, kukurica, bavlník, ovocie, čaj, tabak). V oázach na púšťach a polopúšťach je rozšírené pestovanie datlí. Príjmy menšej časti obyvateľstva zabezpečuje chov zvierat. Dôležitý je morský rybolov (jeseter, losos). Významný je export kaviáru pripraveného z ikier rýb. Irán je chudobná krajina Takmer štvrtina ekonomicky činného obyvateľstva sa venuje poľnohospodárstvu, prevažne pestovaniu obilnín (pšenica, kukurica, jačmeň) a chovu domácich hospodárskych zvierat, ale nedostatok vody, nevyriešené problémy vlastníctva pôdy a nedostatok pracovných síl znižujú výnosy. Pracovať v týchto odvetviach znamená chudobu a minimálny tlak na modernizáciu a potrebu vzdelania.

Na druhej strane priemysel charakterizujú aj moderné odvetvia vzniknuté z príjmov z predaja ropy (hutníctvo železa a hliníka, chemický priemysel, montáž áut. Tie smerujú Irán k moderné-

mu vnímaniu života a vyššej vzdelanosti. Ide o výkonné odvetvia. Zároveň tieto odvetvia od-
búravajú závislosť Iránu na vývoze ropy.

Pokiaľ si pozrieme štatistické údaje: HDP Iránu je 456 mld. USD. V štruktúre ziskov tvoria poľno-
hospodárstvo – 19%, priemysel - 26%, služby 55%. V krajine je pomerne vysoká inflácia, 17,5%.
Takmer 53% obyvateľstva žije pod hranicou chudoby, nezamestnanosť je vyše 14%. Aj keď v Iráne
ne platí prísny zákaz obchodovania s omamnými látkami tvorí strategický bod pre prepravu
heroínu z juhozápadnej Ázie do Európy. Niektoré zdroje uvádzajú že až 2 mil. (3%) ľudí je závis-
lých od drog.¹³

Ak máme hodnotiť prínos výstavby hlinikárne, ako sme už uviedli, projekt vytvoril 1500 pri-
amych a 3000 nepriamych pracovných miest. Fabrika produkuje 280 000 ton oxidu hlinitého za
rok, 3000 ton hydrátu hliníka. Tie sú základnou surovinou pre strojársky, chemický a petroche-
mický priemysel. Domáca výroba hliníka prináša krajine úspory devíz vo výške asi 80 000 000
dolárov ročne. Tieto úspory môžu byť využité na rozvoj krajiny, nákup nových technológií. Ne-
malým prínosom je zavedenie nových, moderných technológií, know-how moderných podni-
kov. Výroba hliníka so sebou prináša aj nové pracovné miesta v ťažobnom priemysle, pri do-
bývaní bauxitu, rozbehnutie výroby v chemickom priemysle (výroba hydroxidu sodného, pou-
žívaného pri lúhovaní) a takisto pomáha rozvíjať budovanie energetiky (ročná spotreba ener-
gie sa odhadujú na 177 000 megawatthodinách). Produkty druhovýroby, založené na produkcii
hlinikárne smerujú takisto k rozvoju moderného priemyslu v Iráne (čistenie odpadových vôd,
výroba náterových hmôt, gumených, detergentov, elektrických izolátorov, zlievarenstva, výroby žie-
ravín, káblov, žiaruvzdorných materiálov, keramického a sklárskeho priemyslu...)¹⁴

Z uvedených dôvodov je možné vnímať výstavbu hlinikárne v Jajarme ako pomoc pri industria-
lizácii krajiny tretieho sveta. Je nespochybniteľný prínos tohto podniku pri tvorbe nových pra-
covných miest, ktoré môžeme hodnotiť ako miesta s vyššou pridanou hodnotou, pretože nové
technológie, používané v hutníckom kombináte jednoznačne vyžadujú kvalifikovanú pracov-
nú silu.

Čo spochybňuje hodnotu projektu výstavby hlinikárne v Jajarme ako rozvojového impulzu, je
charakter Iránu ako štátu a jeho režimu. Irán je hodnotený ako islamská republika s vysokou
mierou nedodržiavania ľudských práv. V júni 2009 v krajine prebehli voľby, ktoré odporova-
li duchu demokracie. Prišlo k potláčaniu opozičných demonštrácií, pri ktorých jej predstavi-
telia bez rozlíšenia čelili veľmi krutému zaobchádzaniu, vrátane použitia ostrého streliva zo stra-
ny bezpečnostných síl a milícií.

Sloboda názoru a vyjadrovania a prístup k informáciám zostali prísne obmedzené, s rastúcim
počtom webových stránok blokových zo strany úradov, vrátane zahraničných rozhlasových
staníc a veľkých spravodajských serverov. Veľké množstvo novin a iných publikácií bolo zatvo-
rených a desiatky novinárov bolo zadržaných a podrobených zákazom cestovať, a to za obyčajné
vyjadrenie kritických názorov voči vláde.

Situácia v oblasti ľudských práv sa v Iráne v poslednej dobe ešte prudko zhoršila. Počas náv-
števy Slovenska to konštatovala expertka na ľudské práva iránskeho pôvodu Nazila Ghaneao-
vá-Hercocková, ktorá Zahraničný výbor slovenského parlamentu informovala o stave ľudských
práv v Iráne. Ako povedala, zvýšil sa počet popráv vrátane popráv mladistvých a spravodlivý
proces za akýkoľvek delikt sa stáva skoro nemožný. Situácia etnických a náboženských men-
šín je podľa nej zlá a postavenie žien v iránskej spoločnosti sa nezlepšuje. Bojovníčky za rov-

13 <http://www.heritage.org/index/country/iran>

14 http://www.iraninternationalmagazine.com/issue_24/text/jajarm.htm

noprávnosť žien sa dostali do väzenia, emigrovali alebo prešli do ilegality.¹⁵

Čo teda hovorí PROTI hospodárskej pomoci pre Irán je, že krajina nezodpovedá medzinárodným štandardom demokratických krajín a pomoc vláde takejto krajiny v hospodárskej oblasti smeruje k upevňovaniu jej postavenia.

Čo sa týka výstavby hlinikárne, prebehla pred obmedzením demokracie a zhoršením ľudskoprávnej situácie v krajine, preto by som ju ja osobne hodnotila skôr kladne a napriek výhradám ju vnímala ako istú formu hospodárskej pomoci Iránu, ktorá mala smerovať k modernizácii krajiny a eliminovaniu chudoby.

Záver

Nie vždy je jednoduché rozhodnúť, čo je a čo nie je rozvojová pomoc. Naša práca, v ktorej sme pátrali po pomoci žiarskych technikov zo ZSNP v krajinách tretieho sveta nás viedla k mnohým otázkam. Je dôležitejšie vytvárať pracovné miesta, prehĺbovať vzdelanosť a ponúkať prácu v priemysle, aj keď krajina, kam pomoc smeruje nedáva záruky dodržiavania ľudských práv? Alebo je takáto forma pomoci len ekonomickou záležitosťou, bez nároku na morálne kritériá? Je dobré ekonomicky podporovať nestabilné režimy, akým je napríklad Irán? Práca nás vedie zatiaľ len k úvahám, nie k odpovediam.

Pre krátkosť času, neskúsenosť autorky v predmetnej oblasti aj pre rozsah súťažnej práce ide len o náčrt danej problematiky. Veľa otázok ostáva pre nás otvorených a môžu byť námetom na ďalšie bádanie.

Zmapovať môžeme dôslednejšie realizáciu rôznych projektov pomoci, zaškoľovania kádrov, výstavby a odovzdávania know-how, ktoré realizovala v rôznych etapách svojej existencie žiarska hlinikáreň. Opierať sa môžeme o spomienky pamätníkov, dobovú tlač, fondy archívu ZSNP (aj keď tu je bez odborných pracovníkov, ktorých miesta boli po privatizácii zrušené, pracovať pre začiatočníkov veľmi zložitú).

Prvotným cieľom našej práce bolo priblížiť rozvojovú pomoc Závodu Slovenského národného povstania v Žiari nad Hronom a tiež spracovať dôverné rozhovory s ľuďmi, ktorí sa na tejto pomoci podieľali. Túto časť práce sa nám, myslíme si, podarilo napriek počiatočným ťažkostiam naplniť. Medzi najväčší prínos našej práce patrí zaznamenanie rozhovoru s pánom Pazderkom a pánom Brockom, ktorí sa aspoň časťou podieľali na rozvoji iránskej hlinikárne Alumina Plant Jajarm. Pri snahe zhodnotiť prínos výstavby tohto priemyselného komplexu sme narazili na potrebu hodnotiť ho v širších ekonomických, neskôr aj politických súvislostiach. Práve táto časť by si vyžadovala hlbšie štúdium a aj väčšiu rozhladenosť v problematike.

Osobne hodnotíme, že projekt EUSTORY bol pre nás prínosným. Jednak preto, že nám ukázal potrebu flexibilne reagovať na problémy, ktoré nás môžu postretnúť pri hľadaní zdrojov informácií, naučil nás nevnímať veci jednoznačne pozitívne alebo negatívne a ukázal nám, aké dôležité je pri skúmaní súčasných dejín hľadať rôzne, aj nie celkom dejepisné súvislosti.

¹⁵ MIGRAČNÝ ÚRAD. Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Odbor dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce. Irán. Politická a bezpečnostná situácia.

Použitá literatúra:

1. DEBNÁROVÁ, Ľ. – HAGAROVÁ, V. 2006/2007. *Školská práca: Oficiálna rozvojová pomoc Slovenskej republiky*. Bratislava 2006/2007.
2. KAFKA, R. – ČAMBALOVÁ, L. 2001. *Z dejín výroby hliníka na Slovensku*. Martin: Neografia, a. s., 2001. 222 s. ISBN 80-88892-39-2
3. MIGRAČNÝ ÚRAD. Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Odbor dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce. Irán. Politická a bezpečnostná situácia.
4. RATKOŠ, P. 1978. *Dejiny Žiaru nad Hronom*. Martin: Osveta, 1978. 352 s.

Internetové zdroje:

1. Iran International.: Inauguration of Jajarm Alumina Plant. In: www.iraninternationalmagazine.com. Dostupné na: http://www.iraninternationalmagazine.com/issue_24/text/jajarm.htm, zobrazené: 11.3.2015
2. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.: Rozvojová spolupráca. In: www.mzv.sk. Dostupné na: https://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/oficialna_rozvojova_pomoc-rozvojova_spolupraca, zobrazené: 9.3.2015
3. Slovak Aid.: Rozvojová pomoc. In: www.slovakaid.sk. Dostupné na: <http://www.slovakaid.sk/sk/ako-pomahame/rozvojova-pomoc>, zobrazené: 13.2.2015
4. Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n>, zobrazené: 10.3.2015
5. Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n#Hospod.C3.A1C5.99stv.C3.AD>, zobrazené: 12.2.2015
6. Zdroj: http://sk.wikipedia.org/wiki/Marshallov_pl%C3%A1n
7. Zdroj: http://sk.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1vody_Slovensk%C3%A9ho_n%C3%A1rodn%C3%A9ho_povstania, zobrazené: 11.3.2015
8. Zdroj: <http://www.heritage.org/index/country/iran>, zobrazené: 10.2.2015
9. Zdroj: <http://www.mvro.sk/sk/rozvojova-spolupraca/rozvojova-spolupraca-sr?showall=&start=1>, zobrazené: 14.3.2015
10. Zdroj: <http://www.zsnp.sk/genPage.php?id=30>, zobrazené: 11.3.2015

Spomienky

1. Pazderka, P., rok narodenia 1972, bytom v M. R. Štefánika 22/9, povoláním technik, rozhovor s p. P. Pazderkom viedla C. Turazová v marci 2015
2. Brocko, I., rok narodenia 1935, bytom v M. R. Štefánika 33/6, pôvodným povoláním energetik, v súčasnosti dôchodca, rozhovor s p. I. Brockom viedla C. Turazová v marci 2015

PRÍLOHY

Príloha A: Fotodokumentácia

1. *P. Pazderka so zamestnancami Alumina Plant Jajarm, in archív P. Pazderku*

2. *P. Pazderka so zamestnancami Alumina Plant Jajarm, in archív P. Pazderku*

3. *Pohľad na hlinikáreň Alumina Plant Jajarm, in archív P. Pazderku*

4. *Pracovníci hlinikárne, in archív P. Pazderku*

5. *Jeden z pracovníkov hlinikárne, in archív P. Pazderku*

6. *P. Pazderka s pracovníkom hlinikárne, in archív P. Pazderku*

7. Život ľudí v meste, in archív P. Pazderku

8. Život v meste, in archív P. Pazderku

9. Iránske ženy, in archív P. Pazderku

10. Jeden zo spôsobov dopravy, in archív P. Pazderku

11. Návšteva iránskej rodiny, in archív P. Pazderku

12. Návšteva iránskej rodiny, in archív P. Pazderku

**13. Návšteva Hrobu Cyrusa Veľkého,
in archív P. Pazderku**

**14. Návšteva Nakš-e Rostam,
in archív P. Pazderku**

15. Nakš-e Rostam, in archív P. Pazderku

**16. Achajmenovské skalné hrobky, Nakš-e
Rostam, in archív P. Pazderku**

**17. Pohľadnica – Most Khaju,
in archív P. Pazderku**

**18. Pohľad na modernú časť mesta,
in archív P. Pazderku**

19. Ďalší spôsob iránskej dopravy, in archív P. Pazderku

20. Iránska žena, in archív P. Pazderku

21. Obchodníci, in archív P. Pazderku

22. Obchodná ulica, in archív P. Pazderku

23. 2000 iránskych rialov – 0,07€, in archív P. Pazderku

24. 10000 iránskych rialov – 0,34€, na zadnej strane zobrazená najvyššia duchovná a politická autorita v Iráne – Veľký ajatolláh sajjid Chomejní, in archív P. Pazderku

Túžba pomáhať a spoznávať...

Súťažná práca 10. ročníka súťaže EUSTORY

2014/2015
Žilina

Riešiteľka: **Lucia Okániková**

Vedúca: PhDr. Alica Virdzeková

Podakovanie

V prvom rade by sme sa chceli poďakovať pani profesorky Alici Virdzekovej za jej poskytnutie odbornej konzultácie a celkovú pomoc pri vypracovaní našej práce. V neposlednom rade by sme sa chceli poďakovať nášmu pamätníkovi za poskytnutie mnohých dôležitých informácií, jeho osobných údajov a spomienok, bez ktorých by nebolo možné napísať túto prácu. Tiež mu ďakujeme za bohatú obrazovú prílohu z obdobia jeho pobytu v Alžírsku.

Obsah

Úvod	31
1 Zahranická rozvojová pomoc Československej socialistickej republiky	31
1.1 Rozvojová pomoc a Slovensko.....	32
2 Vývoj Alžírka a cesta k získaniu nezávislosti	33
2.1 Vzťahy medzi Francúzskom a Alžírskom – koloniálne obdobie	33
2.2 Vývoj politického hnutia.....	33
2.3 Revolúcia	34
2.4 Alžírsko v rokoch 1979-1984	34
2.5 Koniec socialistickej orientácie.....	34
2.6 Československo – alžírske vzťahy	34
3 Ako to všetko začalo	35
3.1 Pred odchodom.....	36
3.2 Kam sa to vlastne dostali?	37
3.3 Miesto činu	38
4 Záver	40
5 Zoznam bibliografických odkazov	40
6 Prílohy	41

Úvod

Témou 10. ročníka Eustory je Slovenská rozvojová spolupráca v 20. a 21. storočí – Od Interhelpo po SlovakAid. Vyhlásená téma je veľmi aktuálna, pretože si tento rok pripomínáme 90. výročie od prvej československej rozvojovej pomoci. Na výber sme mali tri tézy. Pre mňa bola najvýstižnejšia 1. téza: Člen rodiny ako budovateľ socializmu v ďalekých krajinách Ázie, Afriky či Južnej Ameriky, nakoľko sa môj otec zúčastnil rozvojovej pomoci v Alžírsku. Táto téma ma veľmi oslovila, pretože sa priamo týka mojej rodiny, a preto som sa rozhodla spracovať osudy môjho otca.

Po výbere tézy sme si stanovili ciele našej práce. Hlavným cieľom našej práce je ukázať na osudoch Branislava Okánika, ako Československá socialistická republika (ČSSR) spolupracovala s Alžírskom – rozvojovou krajinou v čase socializmu – ktorá nevyhnutne potrebovala pomoc. Ďalším cieľom je opísať československú zahraničnú rozvojovú spoluprácu s inými krajinami a vývoj Alžírska od čias okupovania Alžírskom až po získanie nezávislosti.

Po stanovení cieľa sme sa snažili získať všetky dostupné informácie o Alžírsku, jeho histórii, politickom a hospodárskom vývoji. Hlavným zdrojom týchto informácií bola Krajská knižnica v Žiline, súkromná knižnica a internetové stránky, ktoré nám poskytli všeobecné informácie o tejto krajine. Ťažiskom práce je konkrétny príbeh nášho pamätníka, Ing. Branislava Okánika. Tu sme využili metódu oral history. Informácie sme analyzovali, porovnali a na základe syntézy sme vytvorili našu prácu, ktorú sme obohatili o obrazovú prílohu, ktorej fotografie sme získali od nášho pamätníka.

Prácu sme rozdelili do 3 kapitol a viacerých podkapitol. V prvej kapitole sa zaoberáme československou zahraničnou spoluprácou s rozvojovými krajinami a neskôr rozvojovou pomocou Slovenskej republiky.

V druhej kapitole opisujeme vývoj Alžírska od okupácie a kolonizácie Francúzskom až po získanie nezávislosti.

Ťažkovou kapitolou je tretia kapitola, v ktorej spracovávame príbeh nášho pamätníka, ktorý pomáhal s ďalšími kolegami Alžírsku postihnutému ničivým zemetrasením.

Súčasťou práce je okrem ukážky rozhovoru s pamätníkom aj obrazová príloha, ktorá dodáva celému príbehu autentickosť a pomáha lepšie si predstaviť situáciu, aká nastala po ničivom zemetrasení a prostredie, v ktorom sa rozvojová pomoc odohrávala.

1 Zahraničná rozvojová pomoc Československej socialistickej republiky

Československo patrilo pred rokom 1989 medzi socialistické štáty, ktoré sa aktívne angažovali v rozvojovom svete. Popri hlavnom celi rozvojovej pomoci, ktorým bolo znižovanie chudoby, sa plnili aj vedľajšie ciele, ako napríklad budovanie dobrých vzťahov s rozvojovými krajinami. Najväčší rozmach rozvojovej pomoci bol zaznamenaný koncom 50. rokov, no začiatkom 60. rokov dochádzalo k postupnému útlmu. V 70. rokoch sa československé aktivity opäť posilnili a obzvlášť v 80. rokoch sa rozvinula pomoc najmä krajinám tretieho sveta.³

³ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n4XqyxNXFgwJ:www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spolu-prace-cr+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk> (20.1.2015)

Československo pomáhalo takým rozvojovým krajinám, akými boli Kuba, Mongolsko, Severná Kórea či Vietnam. Medzi krajiny prednostného záujmu na začiatku 60. rokov patrili napríklad Ghana, Guinea a Mali. Neskôr medzi ne patrili aj Etiópia, Mozambik alebo Angola. Československo malo záujem tiež rozvíjať hospodárske vzťahy s rozvojovými krajinami, medzi ktoré patrilo Alžírsko, Líbya, Irak, India či Mexiko.

Československá rozvojová pomoc mala viaceré foriem. Išlo napríklad o hmotnú pomoc, t.j. dodávanie pracovného náradia, potravín či liekov. Tento typ pomoci sa sústredil najmä na mimoeurópske socialistické krajiny a na vybrané hnutia bojujúce za slobodu, napríklad alžírské, angolské a juhoafrické.

Okrem hmotnej pomoci Československo poskytovalo aj rozsiahlu technickú pomoc v podobe vysielania odborníkov, najmä prostredníctvom organizácie Polytechna Praha. Bezplatné poskytovanie technickej pomoci bolo obmedzené najmä na mimoeurópske socialistické krajiny. Československí experti javili veľký záujem o Alžírsko, Tunisko, Kuvajt alebo Maltu.

Ďalšou významnou formou pomoci bolo poskytovanie štipendií na štúdium v českých a slovenských vysokých školách. Štipendium získalo veľa zahraničných študentiek a študentov a do začiatku 90. rokov ich na československých vysokých školách vyštudovalo asi 20 000.

Československo vynaložilo na rozvojovú pomoc nielen mnoho finančných prostriedkov, ale aj mnoho úsilia.

1.1 Rozvojová pomoc a Slovensko

Ani po vzniku Slovenskej republiky sme neprestali poskytovať pomoc rozvojovým krajinám. Mechanizmus slovenskej rozvojovej pomoci, ktorý poznáme dnes, vznikol v roku 2003. Koordinátorom poskytovania slovenskej rozvojovej pomoci sa stalo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Slovensko sa vstupom do OECD (2000), Európskej únie (2004) a Výboru OECD pre rozvojovú pomoc – DAC (2013) stalo súčasťou spoločenstva darcov, ktorí poskytujú pomoc rozvojovým krajinám.

Slovensko ponúka pomoc rozvojovým krajinám so zámerom trvalo udržať rozvoj krajiny najmä prostredníctvom znižovania chudoby a posilňovania demokracie. Stavia na svojej historickej skúsenosti a špecifickom príbehu krajiny, ktorá si prešla náročným, no úspešným procesom premeny. Medzi základné ciele pomoci patrí rozvoj ľudského potenciálu partnerských krajín najmä prostredníctvom podpory vzdelávania, ale aj podpora demokracie a dobrej správy verejných vecí.

Oficiálna rozvojová pomoc sa stala integrálnou súčasťou zahraničnej politiky. Za 10 rokov bolo pod logom SlovakAid uskutočnených viac ako 400 projektov takmer v 20 krajinách Afriky, Ázie či Európy. Spoluprácou a pomocou rozvojovému svetu Slovensko nepomáha len iným krajinám ale aj sebe. Chudoba, terorizmus či obchodovanie s narkotikami nie sú problémom len rozvojových krajín. Rozvojovou pomocou nielen prispievame k stabilnejšiemu a bezpečnejšiemu svetu, tiež si ňou plníme záväzky a povinnosti, ktoré máme ako členská krajina EÚ, OSN a OECD.

2 Vývoj Alžírska a cesta k získaniu nezávislosti

2.1 Vzťahy medzi Francúzskom a Alžírskom – koloniálne obdobie

Už v dobe Francúzskej revolúcie a za vlády Napoleona dodávalo Alžírsko do Francúzska veľké množstvo obilia, ktoré však nebolo zaplatené. Už tým sa zostrili vzťahy medzi Francúzskom a Alžírskom. V roku 1830 z prístavu Toulon vyplávala flotila 500 lodí so 40 000 vojakmi okupovať Alžír.⁴ Hlavným cieľom Francúzska bolo absolútne obsadenie územia. Proti francúzskej okupácii však povstal alžírsky ľud. Napriek niekoľkým povstaniam bolo v roku 1848 Alžírsko vyhlásené za francúzske územie.

Francúzi sú známi tým, že v afrických kolóniách neľútostne vykorisťovali prírodné zdroje a pracovné sily. Alžírске podnebie a prírodné podmienky sa príliš nelíšili od tých v južnom Francúzsku a postupným prisťahovalectvom z Francúzska bola miestnej populácii vyvlastňovaná najlepšia pôda, čo spôsobilo hladomor a veľký úbytok obyvateľstva. S ekonomickým vykorisťovaním pokračoval aj politický a národnostný útlak. Alžírčanom boli odopierané práva, napr. nemali volebné právo a nemohli vytvárať politické strany ani združenia. Neboli súdení podľa francúzskych zákonov ale podľa omnoho prísnejšieho kódexu pre domorodé obyvateľstvo, ktorý predpisoval okrem iného aj telesné tresty.

Francúzi považovali arabskú kultúru za zaostalú a usilovali sa o to, aby sa obyvateľstvo pofrancúzštilo po všetkých stránkach. Ako úradný jazyk bola zavedená francúzština, ale o školstvo sa kolonizátori veľmi nestarali.⁵ Iba povinnosť vykonávať vojenskú službu platila rovnako pre Alžírčanov ako aj pre Francúzov.

Všetky tieto opatrenia kolonizátorov spomalili hospodársky, sociálny, politický a kultúrny rozvoj alžírskoho ľudu. Alžírsko sa stalo dodávateľom lacnej pracovnej sily pre Francúzsko, a to viedlo k odchodu mnohých Alžírčanov za prácou mimo Alžírska.

2.2 Vývoj politického hnutia

Živelný odpor od vstupu Francúzov do Alžírska nikdy neprestal a vytváralo sa viacero hnutí bojujúcich za práva Alžírčanov – napr. hnutie Mladí Alžírčania požadovalo rovnaké práva ako mali prisťahovalci z Európy, zvýšenie politického zastúpenia Alžírčanov v alžírskych a francúzskych zastupiteľských orgánoch, zrušenie diskriminačných opatrení či zvýšenie počtu arabských škôl. Skutočný prevrat však nastal až počas 2. svetovej vojny vo februári 1943, kedy bol Ferhátom Abbásom vypracovaný Manifest alžírskoho ľudu.⁶ Nespokojnosť obyvateľstva narastala a v politických prúdoch vnútri Alžírska narastal počet odhodlaných ľudí bojovať za svoje práva a slobody aj za cenu ozbrojeného vystúpenia. Po porážke Francúzov vo Vietname a po úspechu národnooslobodzovacieho hnutia v susednom Tunisku a Maroku došlo 1. novembra 1954 v Alžírsku k ozbrojenému povstaniu. Na celom území Alžírska došlo k atentátom a sabotážam, ktoré mali plnú podporu pôvodného alžírskoho obyvateľstva. Na čelo povstania sa postavil Front národného oslobodenia (FNO), ktorý v roku 1954 začal vojnu za nezávislosť.

4 KUBEŠ, J. Alžírská demokratická a ľudová republika, s. 65.

5 Po 120 rokoch okupovania bolo v roku 1950 až 80% detí negramotných

6 FILIP, J. et al. Alžírsko, s.23.

2.3 Revolúcia

FNO viedol proti Francúzsku vojnu 7 rokov. Hlavným znakom alžírkej revolúcie bol jej roľnícky charakter, pretože alžírke chudobné roľníctvo tvorilo hlavné jadro armády a zásobovalo ju potravinami.

Nakoniec sa vytvorila Alžírka republika, ktorú do konca roku 1962 uznalo 32 štátov sveta. Z neľútostných bojov s Francúzskom sa Alžírsku, napriek získaniu nezávislosti, dlho nepodarilo spamätať a cesta k demokracii sa im hľadala veľmi ťažko.

2.4 Alžírsko v rokoch 1979-1984

Dňa 4. decembra 1978 zomrela uznávaná osobnosť alžírkeho štátu, prezident Huari Bumedien.⁷ Získal si popularitu a dôveru medzi Alžírčanmi a Alžírčankami nielen pre svoju skromnosť, ale hlavne pre schopnosť vypočuť si starosti obyčajných roľníkov, ktoré boli často riešené za jeho osobného dohľadu.

Novým prezidentom sa stal plukovník Šadlí Bendžedíd.⁸ Jeho nástup znamenal zmenu v politike Alžírka. Vláda začala akceptovať aktivitu islamských kruhov a Alžírsko sa začalo hospodársky viac orientovať na Francúzsko a USA. Na začiatku 80. rokov sa v dôsledku hospodárskej krízy, stále nízkej produktivity poľnohospodárstva a vysokej pôrodnosti začala znižovať životná úroveň. Rástla kriminalita, bola nízka úroveň školstva a narastali negatívne javy. Zjazd strany FNO potvrdil socialistickú orientáciu Alžírka, ale posilnili sa pozície technokratov, ktorí požadovali väčšiu spoluprácu s kapitalistickými krajinami.

2.5 Koniec socialistickej orientácie

Socialistická orientácia Alžírka začala slabnúť od roku 1988. Zmeny v Európe a pád komunizmu poznačili aj vývoj v Alžírsku. Vládnuca elita začala uplatňovať politiku privatizácie, proti ktorej ostro vystupovali islamskí extrémisti. Armáda im však zabránila prevziať moc. Od roku 1988, ale hlavne od roku 1992 zavládlo v krajine mohutné násilie, desaťtisíce ľudí zabili teroristi a bezohľadný štátny antiterorizmus. Vo voľbách roku 1991 dosiahla výrazný úspech strana „Islamský front spásy“ a nastalo obdobie silnejúcej islamizácie. V roku 1992 sa uskutočnilo prevzatie moci armádou. Pod tlakom Medzinárodného menového fondu (MMF) a Svetovej banky sa vláda opäť vrátila k programu liberalizácie.

2.6 Československo – alžírke vzťahy

Československo – alžírke vzťahy majú v celom svojom priebehu priateľský charakter. Ich základ bol položený vtedy, keď sa Československo postavilo na stranu alžírkej revolúcie a Alžírsku poskytlo politickú, morálnu aj materiálnu podporu. Československo patrilo medzi prvé krajiny, ktoré so slobodnou Alžírskou demokratickou ľudovou republikou (ADLR) nadviazali diplomatické vzťahy a zriadili v Alžírsku veľvyslanectvo.

7 LACINA, K. Dějiny Afriky, s.546.

8 LACINA, K. Dějiny Afriky, s.547.

Po roku 1980 nastalo obdobie budovania socializmu a orientácia krajiny na socialistické krajiny. Podpora a pomoc Alžírsku zo strany socialistických štátov sa prejavovala už počas odboja proti francúzskej nadvláde. Boli to hlavne dodávky zbraní a munície pre povstalecké skupiny. Po roku 1980 sa spolupráca so socialistickými krajinami rozvinula ešte do väčšej miery vo všetkých oblastiach. Hlavne v zdravotníctve, školstve a technickej pomoci. Vysielali sme tam lekárske, učiteľské a inžinierske posily.

Na vysielanie odborníkov a odborníčok do zahraničia mala v tých rokoch oprávnenie Polytechna Praha a Hydroconsult Bratislava. Hydroconsult bol založený v roku 1952 ako projekčno-inžinierska, poradenská a dodávateľská organizácia, zaoberajúca sa pozemnými a vodohospodárskymi stavbami na Slovensku a v zahraničí.

3 Ako to všetko začalo...

Keď sa 7. 6. 1953 v Ružomberku narodil Branislav Okánik, nikto z jeho rodiny by nebol povedal, že o 29 rokov vycestuje do Afriky pomôcť krajine postihnutej zemetrasením.

Vyrastal v 50. rokoch minulého storočia, kedy nebola televízia, počítače, internet či mobilné telefóny. Časopisy a väčšina literatúry boli lojálne k politickému zriadeniu. Kiná existovali, aj keď s obmedzenými programami. Hovorí pán Okánik: *„Býval som neďaleko takého kina, kde v nedeľu doobeda premietali tzv. „kino Čas“. Za 1 korunu československú som mohol 2x za sebou vidieť sériu niekoľkých titulov z rôznych oblastí života.“* Dalo by sa povedať, že to bol spravodajsko - populárny program aj s krátkymi filmovými reportážami. Okrem politického spravodajstva tam boli zaradené aj krátke dokumentárne a náučne filmy. Prinášali novinky a zaujímavosti z oblasti vedy, techniky, prírodných a spoločenských vied. Na tú dobu to bola jedna z mála možností dozvedieť sa niečo nové názornou a poučnou formou. Najviac ho zaujímali tituly z oblasti vedy, techniky a cestopisné dokumenty.

Dnes už mladí ľudia nevedia, kto boli Hanzelka a Zikmund. Boli to najznámejší československí cestovatelia, ktorí v rokoch 1947 až 1950 absolvovali prvú spoločnú cestu do Afriky a Južnej Ameriky. Celkovo precestovali 44 krajín v Európe, Afrike a Amerike. Z ciest napísali množstvo cestopisov a natočili kilometre autentických filmov. Napísali aj množstvo reportáží pre Československý rozhlas a rôzne časopisy. Celu túto výpravu absolvovali spoločne, väčšinou na aute značky Tatra T 87 a bez sprievodu. Druhú cestu podnikli na dvoch autách Tatra 805 v rokoch 1959 až 1964. Na tejto výprave prešli Áziu a Oceániu. Zhromaždili veľké množstvo dokumentárneho materiálu, z ktorého sa každý týždeň dostalo niečo aj do kina. A to pán Okánik sledoval najradšej. *„Keď som malý chalan, pozeral som ich filmové dokumenty ani som si neuvedomoval, ako som ich obdivoval a v podvedomí túžil po cestovaní. Ale v tej dobe ich bolo ťažko naplňať. Boli sme za železnou oponou vo východnej Európe a tam cestovanie na západ nebolo podporované. Skôr potláčané.“* Tak isto aj možnosti štúdia cudzích jazykov boli nedostatočné. Na základnej škole sa vyučovala povinne len ruština. Na strednej škole už mali možnosť štúdia ďalšieho jazyka, ale na mizernej úrovni. *„Aj sme to tak brali, že načo sú nám jazyky, keď nemôžeme cestovať, prípadne študovať v príslušnom jazyku. Ruštinu som nepoužil inde ako v škole.“* Ale cudzie krajiny stále obdivoval a sledoval všetky dostupné informácie a cestopisné materiály. *„Stále to bolo vo mne, stále ma to lákalo.“*

3.1 Pred odchodom...

Náš pamätník Branislav Okánik vyštudoval Slovenskú vysokú školu technickú (SVŠT) v Bratislave, stavebnú fakultu, odbor vodohospodárske stavby. Po skončení školy v r. 1976 začal pracovať v krajskom projektovom ústave STAVOPROJEKT Žilina⁹ ako špecialista projektovej organizácie. Hlavná náplň Stavoprojektu bola projektová činnosť v investičnej výstavbe, spracovanie územno-plánovacích podkladov, zadaní a výrobných dokumentácie.

V roku 1980 postihlo Alžírsku demokratickú ľudovú republiku (ADLR) jedno z najhorších zemetrasení.¹⁰ Najničivejšie účinky boli v regióne krajského mesta Ech Chelif (El Asnam), ktorý bol za posledných 250 rokov postihnutý 12 zemetraseniami väčšej intenzity. Zemetrasenie 10. októbra 1980 dosiahlo intenzitu 7 – 9° MCS (magnitudo 7,3) a bolo pri ňom zničených 80 % mesta El Asnam.¹¹ Rozsiahle škody vznikli v urbanistickej aglomerácii na ploche 20 x 50 km, regionálne poškodenia sa prejavili na rozlohe 100 x 100 km. O život vtedy prišlo viac ako 5500 ľudí a ADLR súrne potrebovala pomoc od iných krajín.¹²

ADLR požiadala svetové spoločenstvá a OSN o humanitárnu a technickú pomoc. Vtedajšia Československá socialistická republika (ČSSR) mala veľmi dobré vzťahy s Alžírskom, pretože mu pomohla počas revolúcie a postavila sa na jeho stranu v boji za nezávislé Alžírsko. Preto ČSSR v rámci vzájomných dohôd vysielala do postihnutých oblastí okrem materiálnej pomoci aj technickú vo forme stavebných inžinierov, lekárov a vysokoškolských učiteľov. Stavební inžinieri mali za úlohu projektovať nové urbanistické obytné a priemyselné aglomerácie v postihnutých oblastiach.

Slovenskí a českí špecialisti a špecialistky sa svojou prácou a výsledkami dobre zapísali v ADLR a vzájomná spolupráca v oblasti urbanizmu pokračovala aj v ďalších rokoch vo všetkých územných oblastiach Alžírska.

Na vysielanie odborníkov a odborníčok do zahraničia v tej dobe nemalo oprávnenie veľa organizácií. Náš pamätník sa dostal do Alžírska cez Hydroconsult Bratislava. Niektorí jeho starší kolegovia prejavili záujem o ponuku práce v Alžírsku, no bránila im v tom neznalosť jazyka – francúzštiny. Pre neho to bolo v tej dobe nereálne, nakoľko ešte nemal požadovanú minimálnu prax 5 rokov. Postupom času však o tom začal uvažovať stále častejšie. *„Čo keby ma predsa vybrali? Všetka za rok, dva budem spĺňať podmienku praxe. Nemal som však ani šajnu o francúzštine, a tak som začal zháňať nejaké učebnice a dal som sa na učenie jazyka. Najprv ako samouk, no neskôr som začal chodiť na súkromné hodiny francúzštiny.“*

Keďže sa časom už približoval k základným stanoveným kritériám, ktorými boli požadované vzdelanie, minimálna prax v projekcii 5 rokov, jazykové znalosti – francúzština, dobrý zdravotný stav, prihlásil sa do výberového konania. Žeby sa mu naozaj splnila túžba spoznávania cudzích, ba až exotických krajín? *„Bol som vybratý do užšieho výberu a začal som vybavovať potrebné formality. V tej dobe to nebolo vôbec jednoduché. Cestovať do ADLR sme mohli letecky z Prahy do Alžíra alebo autom cez Európu – Rakúsko, Taliansko alebo Nemecko do Francúzska. Tam sme si museli zakúpiť lístok na trajekt z Marseille do Alžíra. Cestovať autom bolo zložitejšie, ale na druhej strane sme si mohli zobrať so sebou viac potrebných vecí. Nutné bolo mať potrebné víza na precestovanie cez príslušné štáty, vybavovanie víz trvalo aj mesiac. Neboli výhody dnešnej EÚ. Veľká výhoda auta bola hlavne v pohyblivosti po Alžírsku. O Alžírsku sme v tej dobe moc nevedeli, pre väčšinu z nás to bola skoro neznáma krajina. Okrem rozvoje pomoci sa črtalo aj veľké dobrodružstvo.“*¹³

9 Pozri prílohy, obr. 11.

10 Pozri prílohy, obr. 1.

11 DOBRÁ, E. et al. Acta Montanistica Slovaca ročník 12(2007) č. 4. Geologická stavba a nerastné bohatstvo Alžírska

12 Pozri prílohy, obr. 2.

13 Pozri prílohy, obr. 3.

3.2 Kam sa to vlastne dostali?

Alžírsko sa po tom, ako sa Sudán rozdelil na Sudán a Južný Sudán, stalo najväčšou krajinou Afriky. Je približne 50-krát väčšie ako Slovensko s rozlohou 2,38 mil. km². Vtedy malo približne 12 mil. obyvateľov a v súčasnosti má okolo 38 mil. obyvateľov.

Alžírsko bolo od roku 1830 francúzskou kolóniou, a to až do roku 1962, kedy po zdĺhavých bojoch získalo úplnú nezávislosť.

Veľká rozloha Alžírska, veľmi rozdielne klimatické podmienky, obrovské kontrasty morfológie, krásy prírody a historické zaujímavosti so širokou paletou nerastných surovín, z ktorých najmä ložiská uhľovodíkov patria medzi najväčšie na svete, sa zaraďuje Alžírsko medzi najpríťažlivejšie krajiny afrického kontinentu. Surovinový potenciál krajiny z dôvodov veľkej rozlohy a ťažkých klimatických pomerov zďaleka nie je vyčerpaný. Najmä oblasť Sahary z tohto hľadiska skrýva v sebe ešte mnoho tajomstiev, ktoré sa doposiaľ nepodarilo objaviť.

V roku 1982 podpísal Hydroconsult a Stavoprojekt zmluvu a náš pamätník, pán Okánik bol vyslaný na dvojročnú zahraničnú pracovnú cestu do ADLR ako člen pracovnej skupiny československých odborníkov v rámci zmluvy o rozvojevej technickej pomoci, uzavretej medzi Hydroconsultom Bratislava a alžírskym partnerom Centre National d'Etudes et de Réalisation en Urbanisme, Alger (CNERU Alger) na základe vládneho uznesenia č. 189/1975 a 147/1982.

Keď sme sa spýtali nášho pamätníka, čo ho najviac lákalo na možnosti vycestovať do Alžírska a pomôcť nerozvinutej krajine ešte navyše postihnutej zemetrasením, videl za tým obrovské dobrodružstvo a s ponukou pomôcť neváhal ani sekundu. Čo ho najviac vystihuje, je z nášho pohľadu schopnosť nestratiť sa nikde vo svete. Je veľmi komunikatívny, rád cestuje a nadväzuje nové vzťahy. „V tej dobe nebolo vôbec ľahké vycestovať do zahraničia. Netýkalo sa to len vzdialených exotických krajín, ale aj susedných európskych krajín. Pre normálneho smrteľníka priam nemožné! Takto sa mi naskytla príležitosť precestovať Európu a dokonca pomôcť ľuďom na tak vzdialenom kontinente, v tak vzdialenej krajine!“¹⁴ Okrem možnosti pomôcť, nadviazať nové pracovné aj súkromné vzťahy sa črtala možnosť obdivovať more, hory a púšť severnej Afriky. Všetko dokopy tvorilo obrovskú motiváciu sadnúť do auta a vydať sa na cestu do neznáma.¹⁵

Väčšina odborníkov uprednostnila cestu autom, pretože Alžírsko bola rozvojová krajina a veľa sa tam toho kúpiť nedalo. To, čo si človek so sebou priniesol, to mal na celý pobyt. Cestovali väčšinou sami a s plným autom vecí malej domácnosti. „Ono ani nebolo moc času sa s niekým spájať. Každý hneď po vybavení potrebných dokladov vycestoval.“ Doba cestovania autom nebola obmedzená, preto sa mohli zastaviť aj v iných mestách. Cesta do Marseille trvala v priemere 3 až 5 dní. Najkratšia trasa merala asi 1700 kilometrov. Loďou z Marseille do Alžíra to bolo 800 kilometrov a priemerne to trvalo 24 hodín.

Už samotná cesta cez Európu bola pre mnohých dobrodružstvom a začala im otvárať oči. V tej dobe vycestovať spoza železnej opony nebolo bežné. Skutočné dobrodružstvo sa začalo až po vystúpení z lode. „V Alžíri v prístave ma mal čakať zástupca Hydroconsultu. Na mňa akosi zabudol, tak som si musel prejsť vstupnú alžírsku procedúru s colníkmi sám. To bol skutočný štvorhodinový zážitok. O polnoci sa mi s ním podarilo telefonicky spojiť a prišiel. Dal mi miestnu menu – alžírské dináre, adresu môjho budúceho pôsobiska a mohol som sa vybrať na 300 kilometrovú cestu neznámou krajinou do mesta Setif!“¹⁶

¹⁴ Pozri prílohy, rozhovor s pamätníkom.

¹⁵ Pozri prílohy, obr. 4.

¹⁶ Pozri prílohy, obr. 5.

3.3 Miesto činu

Samozrejme, ako všade na svete, ľudia sú rôzni a inak tomu nebolo ani v Alžírsku. Obrovská rozloha krajiny, ktorá je 50-krát väčšia ako rozloha Slovenska, spôsobuje to, že tam môžeme nájsť viaceré národnosti a etnické skupiny. Na severe prevládajú Arabi, Berberi a v horách Kabylci. Ďalej na juh do Sahary prevládajú Tuarégovia a Mozabiti. Jednoducho, veľa mentalít, kultúr a náboženstiev. *„Orientovať sa v tomto mixe mentalít a rôznych pováh je určité umenie. Bola to dobrá škola života. Kontakty nadväzujú veľmi rýchlo ako všetky južné národy. Navonok sú bezprostrední, živiálni, ale majú silne vyvinutý inštinkt vycítiť vaše zmysľanie a názor aj bez toho, aby ste ho vyslovili.“*¹⁷

Pracovné podmienky boli podobné ako u nás. Pracovalo sa 5 dní v týždni, vo štvrtok a piatok bolo voľno. Mohamedáni svätia piatok ako kresťania nedeľu. Preto ten posun.

Práca našich čakala v štátnej projektovej organizácii, ktorá bola vybavená najmodernejšími technickými zariadeniami.¹⁸ *„V tej dobe nás tam pracovalo cez Hydroconsult priemerne asi 250 projektantov – architektov, dopravných a vodohospodárskych inžinierov. Pracovne sme boli vyťažení na 110 %, možno aj viac. Pôsobili sme tam v období socializmu, v období rozsiahlej výstavby. A na to potrebovali urýchlene projektovú dokumentáciu.“* Projektovali v skrátenej procese, aby mohla čím skôr začať realizácia – výstavba nových sídlisk. Vláda musela reagovať na populačnú explóziu výstavbou nových bytov, ktoré rozdávala ako súčasť sociálnej politiky. Okrem toho prebiehala rozsiahla výstavba škôl, nemocníc a priemyselných zón, rozvoj priemyslu a hospodárstva. V tej dobe na to mala oprávnenie štátna organizácia CNERU Alger. Tá vybudovala ateliéry vo všetkých väčších mestách, ktoré obsadzovala prevažne zahraničnými odborníkmi. *„Veľa cestovať a napĺňať si sny o poznávaní. To kompenzovalo ostatné problémy a dávalo nám to motiváciu.“*

Niektoré technické zariadenia poznali len z prospektov, pretože v tej dobe boli u nás nedostupné. Čo bolo treba, nakúpili okamžite bez problémov. Samozrejme, len to najlepšie, čo bolo na trhu.

Pomoc bola zameraná najmä na výstavbu nových miest, infraštruktúry, nových sídiel, čiže na pomoc domácejmu obyvateľstvu. *„Okrem samotnej projektovej činnosti v oblasti urbanizmu, sme mali za úlohu učiť domácich a spolupracovať s miestnymi technikmi a budúcimi inžiniermi.“*¹⁹

Pracovné podmienky boli v podstate štandardné, no s ubytovaním to už bolo horšie. Podľa zmluvy mali nárok na 3-izbový byt so základným vybavením, čiže kuchyňu bez vybavenia, kúpeľňu a izbu podľa miestneho štandardu. Byty boli k dispozícii v obytných domoch – ako naše paneláky spolu s domácim obyvateľstvom. *„To bolo na začiatku dosť stresujúce a museli sme si zvykať na miestne zvyklosti a pomery. Najhoršie to bolo s čistotou v okolí bytoviek. Kvôli predstave, trochu lepšie ako na Luníku IX v Košiciach.“*

V tej dobe ešte nemali dostatočne vybudovanú poriadnu infraštruktúru vodných zdrojov a vodojemov, čo sa prejavovalo nedostatkom vody a tiež nízkym tlakom v rozvodnej sieti. *„Ja som býval na 4. poschodí, takže som mal problémy s vodou v podstate stále. Jedno leto som dokonca nemal vodu 3 mesiace. Potrebnú vodu na osobnú hygienu a varenie som si musel nosiť v bandaskách z roboty alebo verejných zdrojov.“*

Aby toho nebolo málo, byty nemali v štandarde klimatizáciu. To si v lete patrične užili, keď v noci bolo v byte +40°C a vonku bolo dokonca chladnejšie ako dnu. Nepomáhali ani otvorené okná.

¹⁷ Pozri prílohy, rozhovor s pamätníkom.

¹⁸ Pozri prílohy, obr. 6.

¹⁹ Pozri prílohy, obr. 7.

V tej dobe bola úradným jazykom francúzština a arabčina. Čo sa týka komunikácie, doma náš pamätník získal teoretické základy z francúzštiny, ale keď prišiel do Alžírsku, stretol sa s jazykovými odlišnosťami. Dnes, po islamizácii, je oficiálnym jazykom arabčina, ale francúzština sa zachovala z koloniálneho obdobia a funguje ďalej. Na začiatku každému z nových pomohli Čechoslováci, ktorí tam prišli skôr. „Keď som žil v danom prostredí, tak som sa okrem zdokonalenia vo francúzštine podvedome naučil aj základne výrazy v arabčine. Bola to neuveriteľná výhoda pri nadväzovaní známosti a aj výhoda pri bežnej komunikácii. Padali bariéry.“²⁰

Dnešná doba internetu nám dáva mnoho výhod, čo však nemožno povedať o dobre pred 30 rokmi. Komunikácia s kamarátmi a rodinou na Slovensku preto prebiehala len písomnou formou. „Do Alžírsku sme boli vysielaní na dvojročné obdobie. Nárok na mesačnú dovolenku sme mali až po 11 mesiacoch. Takže počas tohto obdobia prevládala písomný kontakt prostredníctvom pošty. Pre názornosť, dopis na Slovensko šiel 2 týždne, nazad tak isto. Keď sa bolo treba súrne kontaktovať, tak dal sa použiť verejný telefón. Ale bolo ich málo a bolo to relatívne drahé.“

Samozrejme, že nikde na svete sa nezaobídeme bez dobrého zdravotníctva, no prvé návštevy nemocnice boli sprevádzané obrovskými prekvapeniami, aj pozitívnymi, aj negatívnymi. „Na naše milé prekvapenie, na tú dobu veľmi dobré technické vybavenie. Horšie to bolo s dodržiavaním hygieny a čistoty. To mali na starosti miestni a tým tá úroveň stačila. Bola tu vybudovaná sieť nemocníc a zdravotných zariadení, v ktorých v tej dobe prevládali zahraniční - európski lekári. Mali za úlohu aj vzdelávať domáci zdravotnícky personál. Množstvo lekární bolo ešte väčšie a doslova na každom rohu a s takými liekmi, ktoré sme poznali, ale u nás boli nedostupné. Mnohí z nás posielali domov cele krabice u nás nedostatkových a potrebných liekov.“

Svoj prvý pobyt absolvoval v rokoch 1982 až 1984. Priznal, že to nebolo ľahké a po tých 2 rokoch si nebol istý, či chce ďalej pokračovať. „Nemal som záujem si pobyt predĺžiť aj keď to bolo možné, pretože projektantov stále potrebovali.“

V roku 1987 ho opäť oslovil Hydroconsult, či by nechcel dokončiť kontrakt po jednom pracovníkovi, ktorý nemohol pokračovať pre zdravotné problémy. Malo ísť len o 6 mesiacov v meste Batna vzdialenom východne 120 kilometrov od Setifu, kde bol prvýkrát. „Hovorím si, dobre. To nie je dlho, pomery a podmienky poznám, tak som súhlasil.“

Za dva mesiace bol zase na „mieste činu“. Na inom mieste, ale za rovnakých podmienok.

Malo to však jeden háčik. „V Bratislave mi podložili na podpis zmluvu na 2 roky a 6 mesiacov. Keď som na to upozornil, tak mi povedali, že to už majú tak natlačené, že to je len formalita. Alžírčania to však ako formalitu určite nebrali. Zobrali to doslovne, a tak som tam bol presne 2 roky a 6 mesiacov a vrátil som sa na Slovensko až r.1990.“²¹ Tvrdí, že mu to dalo množstvo skúsenosti, poznatkov a zážitkov. „Spoznali sme iný svet, kultúru, zvyky, náboženstvo. Určite to každého z nás ovplyvnilo na celý život. Na zlé sa zabúda a na dobré sa nikdy nezabudne.“²²

20 Pozri prílohy, rozhovor s pamätníkom.

21 Pozri prílohy, rozhovor s pamätníkom.

22 Pozri prílohy, obr. 8.

4 Záver

V našej práci sme sa snažili priblížiť rozvojovú pomoc Československa na konkrétnom príklade nášho pamätníka, ktorý sa jej zúčastnil v 80. rokoch v Alžírsku. Ako sme už uviedli, táto krajina bola postihnutá zemetrasením a potrebovala nevyhnutnú pomoc. Náš pamätník bol súčasťou technickej pomoci, keď Československo posielalo na postihnuté miesta odborníkov, ktorí mali za úlohu naprojektovať nové obytné sídla.

Našu prácu sme rozdelili na viacero častí. Dôležitou časťou je prvá kapitola, v ktorej sme sa zaoberali aktivitami Československa v oblasti zahraničnej spolupráce s rozvojovými krajinami tzv. tretieho sveta. V ďalšej kapitole sme sa snažili stručne opísať Alžírsko, jeho komplikovaný vývoj a boj za nezávislosť. Kľúčovou kapitolou našej práce je samotný príbeh nášho pamätníka, Ing. Branislava Okánika. V príbehu sa opierame aj o všeobecné fakty, ale najmä o jeho spomienky a zážitky.

Text práce je doplnený obrazovou prílohou, ktorá nám pomáha lepšie si predstaviť podmienky v Alžírsku, nie jednoduché cestovanie autom do neznámej krajiny či obyvateľstvo Sahary. Cieľ, ktorý sme si na začiatku vytýčili – ukázať na osudoch nášho pamätníka Branislava Okánika, aký typ rozvojovej pomoci poskytovala ČSSR v čase socializmu – sa nám podarilo naplniť.

Pri zhromažďovaní potrebných materiálov, ich analýze a následnej syntéze, ktorej výsledkom bola táto práca, sme sa dozvedeli mnoho nových faktov o Alžírsku, jeho historickom vývoji a vzťahoch s Československom. Tiež sme sa dozvedeli, aký typ rozvojovej pomoci poskytovalo Československo v čase socializmu. Naučili sme sa hľadať a neskôr interpretovať rôzne pramene, pracovať s nimi a správne použiť získané informácie.

Po zhromaždení všetkých informácií a ich následnom spracovaní, sme si uvedomili, že v budúcnosti by sme sa chceli zúčastniť medzinárodnej spolupráce a pomôcť rozvojovým krajinám. Príbeh nášho pamätníka nás veľmi zaujal a zistili sme, že za čas, ktorý strávil v Alžírsku nepomohol len domácim obyvateľom, ktorí stratili svoje domovy, ale aj svojej krajine a obohatilo ho to o mnoho zážitkov a spomienok. Ako spomínal, mnohým to otvorilo oči a vďaka vycestovaniu spoza železnej opony získali iný pohľad na svet.

5 Zoznam bibliografických odkazov

1. FILIP, J. et al. Alžírsko, Obchodné ekonomické sborníky. Praha: Institut zahraničního obchodu/ČTK-PRESSFOTO, 1980. 168 s.
2. KUBUEŠ, J. Alžírská demokratická a lidová republika. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. 208 s.
3. KLÍMA, J. Dějiny Afriky. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-189-7. 687 s.
4. LACINA, K. et al. Dějiny Afriky. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987. 828 s.

Internetové zdroje

<http://www.infoweby.sk/spolocnost/konflikty-a-vojny/228-vojna-v-alzisku> (30.1.2014)

https://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A-1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/%28vw_ByID%29/ID_A7DA896A12A-55776C125707A003E3033 (4.2.2014)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n4XqyxNXFgwJ:www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk> (14.1.2015)

https://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/oficialna_rozvojova_pomoc-slovenska_rozvojova_pomoc (16.1.2015)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n4XqyxNXFgwJ:www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>(8.3.2015)

Iné zdroje

Súkromný archív p. Okánika

6 Prílohy

Zoznam príloh

- Obr. 1 Zemetrasenie El Asnam, 1980 (Zdroj: <http://www.lechelifhebdo.com/art.php?id=47>)
<http://www.live2times.com/imgupload/event/10664/27183335/normal/>
- Obr.2 Zničené budovy po zemetrasení El Asnam 1980 (Zdroj: <http://lesphotosdep-morice-au.blogspot.sk/2010/12/tremblement-de-terre-el-asnam-1980.html>)
- Obr.3 Zdlhavá cesta zo Žiliny do Setifu
(Zdroj: <https://www.google.sk/maps/@48.6724821,19.696058,7z?hl=sk>)
- Obr. 4 Cestovanie po Afrike - pieskové záveje (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 5 Hľadanie cesty v púšti (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 6 Na pracovisku (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 7 Aj takéto sídliská naprojektovali šikovní československí inžinieri
(Zdroj: http://irmc.hypotheses.org/category/themes/urbanisme?lang=es_ES)
- Obr. 8 Pamätník poznáva krásy Afriky (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 9 Deň pred Silvestrom na púšti (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 10 Beduíni – saharskí obyvatelia (Zdroj: súkromný archív Branislava Okánika)
- Obr. 11 Bývalá budova Stavoprojektu Žilina (Zdroj: <http://www.skgeodesy.sk/sk/spravy-katastra/sprava-katastra-zilina/spravy-katastra/sprava-katastra-zilina-foto.html>)

Ukážka rozhovoru s pamätníkom

Obr. 1: Zemetrasenie El Asnam, 1980

Obr.2 Zničené budovy po zemetrasení El Asnam, 1980

Obr. 3: Zdlháva cesta zo Žiliny do Setifu

Obr. 4: Cestovanie po Afrike - pieskové záveje

Obr. 5: Hľadanie cesty v púšti

Obr. 6: Na pracovisku

Obr. 7: Aj takéto sídliská naprojektovali šikovní československí inžinieri

Obr. 8: Pamätník poznáva krásy Afriky

Obr. 9: Deň pred Silvestrom na púšti

Obr. 10: Beduíni – saharskí obyvatelia

Obr. 11: Bývala budova Stavoprojektu Žilina

Ukážka rozhovoru:

Prečo si sa rozhodol odísť do Alžírsku, do krajiny, o ktorej si nič nevedel a ktorú si nikdy pred rokom 1982 nenavštívil? Čo ťa najviac lákalo?

V tej dobe nebolo vôbec ľahké vycestovať do zahraničia. Netýkalo sa to len vzdialených exotických krajín, ale aj susedných európskych krajín. Pre normálneho smrteľníka priam nemožné!

Takto sa mi naskytla príležitosť precestovať Európu a dokonca spoznať aj iný kontinent – Afriku. Pre Slováka, suchozemca, možnosť obdivovať more, hory a púšť severnej Afriky, neexistovala lepšia príležitosť. Keď sa teraz spätne nad tým zamyslím, tak to bola asi moja najväčšia motivácia.

Ako si cestoval do Alžírsku? Cestoval si sám alebo s niekým? Koľko cesta trvala?

Cestovali sme väčšinou sami a s plným autom malej domácnosti. Ono ani nebolo moc času sa s niekým spájať. Každý hneď po vybavení potrebných dokladov vycestoval. Dĺžka cesty autom nebola obmedzená, ale v priemere sme chodili 3 až 5 dni do Marseille. Najkratšia trasa merala cca. 1700 km.

Lodou z Marseille do Alžíra to bolo 800 km a priemerne to trvalo 24 hod.

Aké boli tvoje prvé dojmy keď si prišiel na „miesto činu“?

Nebudem sa chváliť, ale už cesta cez Európu mi trochu otvorila oči a začala zo mňa robiť pomaly cestovateľa.

V Alžíri v prístave ma mal čakať zástupca Hydroconsultu. Na mňa akosi zabudol, tak som si musel prejsť vstupnú Alžírsku procedúru s colníkmi sám. To bol skutočný štvorhodinový zážitok. O polnoci sa mi sním podarilo telefonicky spojiť a prišiel. Dal mi alžírsku peniaze, adresu môjho budúceho pôsobiska a mohol som sa vybrať na 300 km cestu Alžírskom do neznáma! A až teraz začínalo skutočné dobrodružstvo!

Nadväzovali sa Ti vzťahy s domorodcami ľahko? Akí sú Alžírčania ľudia?

Samozrejme, ako všade na svete sú ľudia rôzni, tak aj tam v Alžírsku. Hneď keď si uvedomíme aká je rozloha krajiny, ktorá je 50 krát väčšia ako rozloha Slovenska a v tej dobe tam žilo asi 20 mil. obyvateľov. Žijú tam viaceré národnosti a etnické skupiny. Na severe prevládajú Arabi, Berberi a v horách Kabylci. Ďalej na juh do Sahary prevládajú Tuarégovia a Mozabiti.

V krátkosti, veľa mentalít, kultúr a náboženstiev. Orientovať sa v tomto mixe mentalít a rôznych pováh je určité umenie. Bola to dobrá škola života. Kontakty nadväzujú veľmi rýchlo ako všetky južné národy. Navonok sú bezprostrední, živiálni, ale majú silne vyvinutý inštinkt vycítiť vaše zmýšľanie a názor aj bez toho aby ste ho vyslovili.

Aké ste mali pracovné podmienky?

Podobné ako u nás. Pracovali sme 5 dní v týždni, vo štvrtok a piatok sme mali voľno. Mohamedáni svätia piatok, ako kresťania nedeľu. Preto ten posun.

Pracovali sme v štátnej projektovej organizácii, ktorá bola vybavená najmodernejším technickými zariadeniami. Niektoré sme poznali len z prospektov. V tej dobe u nás nedostupné. Čo bolo treba nakúpili okamžite bez problémov. Samozrejme len najlepšie, čo bolo na trhu.

Okrem samotnej projektovej činnosti v oblasti urbanizmu, sme mali za úlohu učiť domácich a spolupracovať s miestnymi technikmi a budúcimi inžiniermi

Aké ste mali podmienky, čo sa týka ubytovania?

V zmluve sme mali nárok na 3-izbový byt so základným vybavením. Čiže zariadená kuchyňa bez vybavenia, kúpeľňa plus izby podľa miestneho štandardu.

V tej dobe ešte nemali dostatočne vybudovanú poriadnu infraštruktúru vodných zdrojov a vodajemov, čo sa prejavovalo nedostatkom vody a tiež nízkym tlakom v rozvodnej sieti. Ja som býval na 4 poschodí a stále som mal problémy s vodou. Jedno leto som dokonca nemal vodu 3 mesiace. Potrebnú vodu na osobnú hygienu a varenie som si musel nosiť v bandaskách z roboty alebo verejných zdrojov. A ešte jedna skutočnosť. Byty nemali v štandarde klimatizáciu. Čo sme si v lete patrične užili, keď v noci bolo v byte +40°C. Von bolo dokonca chladnejšie ako dnu. Otvorené okná nepomáhali.

Mal si problémy s komunikáciou, s cudzím jazykom?

Doma som získal nejaké teoretické základy z francúzštiny, ale ako všetci viete, prídete do inej krajiny a všade sa stretnete s jazykovými odlišnosťami. Na začiatku každému pomohli Čecho-slováci, ktorí tam prišli skôr. Ale keď som žil v danom prostredí, tak a som sa okrem zdokonalenia vo francúzštine podvedome naučil aj základne výrazy v arabčine.

Bola to neuveriteľná výhoda pri nadväzovaní známosti a aj výhoda pri bežnej komunikácii. Padali bariéry. V tej dobe bol úradný jazyk francúzština a arabčina. Dnes, po islamizácii, je oficiálnym jazykom arabčina. Ale francúzština funguje ďalej.

Bol si v kontakte s kamarátmi, rodinou na Slovensku? Bola komunikácia v dobre bez internetu a mobilov veľmi zložitá?

Do Alžírsku sme boli vysielaní na dvojročné obdobie. Nárok na mesačnú dovolenku sme mali až po 11 mesiacoch. Takže počas tohto obdobia prevládala písomný kontakt prostredníctvom pošty. Pre názornosť, dopis na Slovensko šiel 2 týždne, nazad tak isto. Keď sa bolo treba súrne kontaktovať, tak dal sa použiť verejný telefón. Ale bolo ich málo a bolo to relatívne drahé.

Ako to bolo v Alžírsku pred 30 rokmi so zdravotnou starostlivosťou?

Na naše milé prekvapenie, na tú dobu veľmi dobré technické vybavenie. Horšie to bolo s dodržiavaním hygieny a čistoty. To mali na starosti miestni a tým tá úroveň stačila. Bola tu vybudovaná sieť nemocníc a zdravotných zariadení v ktorých v tej dobe prevládali zahraniční - európski lekári. Mali za úlohu aj vzdelávať domáci zdravotnícky personál.

Množstvo lekárni bolo ešte väčšie a doslova na každom rohu a s takými liekmi, ktoré sme poznali ale u nás boli nedostupné. Mnohí z nás posielali domov celé krabice u nás nedostatkových a potrebných liekov.

Na Slovensku si zostal 3 roky a potom si znova odcestoval do Alžírsku. Aký si mal na to dôvod, čo ťa tam znova lákalo? Nastali tam nejaké zmeny, k lepšiemu alebo k horšiemu?

Prvý pobyt v Alžírsku som absolvoval v roku 1982 až 1984. V roku 1987 ma oslovil Hydroconsult, či by som nechcel dokončiť kontrakt po jednom pracovníkovi, ktorý nemohol pokračovať pre zdravotné problémy. Malo sa jednať len o 6 mesiacov. Hovorím si dobre. To nie je dlho, pomery a podmienky poznám, tak som súhlasil.

Z dva mesiace som bol zase na „mieste činu“. Na inom mieste, ale za rovnakých podmienok.

Ale malo to jeden háčik. V Bratislave mi podložili na podpis zmluvu na 2 roky a 6 mesiacov. Keď som na to upozornil, tak ma uchlácholili, že to už majú tak natlačené, že to je len formalita. Alžírčania to ale zobrali doslovne a tak som tam bol presne 2 roky a 6 mesiacov a vrátil som sa na Slovensko až r. 1990.

Spojená škola – Gymnázium Mikuláša Galandu
Horné Rakovce 1440/29, 03901 Turčianske Teplice

Príbeh jedného študenta

Súťažná práca 10. ročníka súťaže EUSTORY

2014/2015
Turčianske Teplice

Riešiteľka: **Diana Musová**

Vedúca: PhDr. Drahomíra Miškusová

Obsah

Úvod	51
Od narodenia po maturitu	51
Príchod na Slovensko a jazyková príprava	54
Vysokoškolské štúdium	58
Návrat na Slovensko a doktorandské štúdium	61
„Nový život“ na Slovensku	63
Záver	65
Zoznam bibliografických odkazov	66

Úvod

V súčasnosti sa na celom svete opäť rozmáhajú problémy spôsobené odlišnosťou, medzi iným aj rozdielnym náboženstvom. To plodí zlú atmosféru a nenávisťné myšlienky sa čoraz viac šíria aj medzi obyčajnými ľuďmi, dokonca aj deťmi, ktorým to od malička vstúpajú média, prípadne rodičia.

Pojem „arabský svet“ u väčšiny európskych ľudí evokuje nepríjemný pocit vytvorený z obrazov zafixovaných z bežného života. Obrazy sú prepojené s negatívnou skúsenosťou s terorom, náboženským fanatizmom, neustálymi vojenskými konfliktami alebo degradovaným postavením žien. Temnú stranu arabského sveta poznávame z médií, amerických politických filmov či z autobiografických kníh typu *Bez dcéry neodídem*. Nepríjemný pocit vynárajúci sa pri vyslovení slova Arab je teda reálny (Khidayer, 2012).

Vzhľadom na tendenciu médií informácie zjednodušovať a ruka v ruku s tým teda aj skresľovať či hlavne negatíva ešte viac zdôrazňovať, je dôležité zaoberať sa touto špecifickou kultúrou komplexnejšie a zaujímať sa podrobnejšie o myslenie a správanie Arabov a Arabiek a zároveň o fungovanie ich spoločnosti.

V našej práci budeme prezentovať príbeh študenta Hussama, ktorý prišiel študovať na Slovensko ako štipendista v rámci rozvojovej pomoci našej krajiny. Aký bol v začiatkoch život mladého 19-ročného moslima na Slovensku, v novom kultúrne diametrálne odlišnom prostredí, neznalého jazyka, bez podpory svojich blízkych a hlavne ďaleko, ďaleko od nich? Postupne sa aklimatizoval, vyštudoval jazykovú školu, vysokú školu, úspešne absolvoval doktorandské štúdium. Tak sa mu na Slovensku zapáčilo, že si tu založil vlastnú rodinu a má úspešnú kariéru. K dnešnému dňu prežil na Slovensku väčšiu časť svojho života. Tento príbeh je veľmi poučný a inšpiratívny a poukazuje na usilovnosť, húževnatosť a pevnú vôľu človeka pri prekonávaní prekážok v cudzom, mnohokrát „neprajnom“ prostredí.

Metodika práce

Hlavným zdrojom informácií sú priame rozhovory s bývalým zahraničným študentom, jeho spomienky na príchod na Slovensko, jazykovú prípravu a jednotlivé stupne štúdiá. Po jeho ukončení zostal na Slovensku, založil si rodinu a vybudoval kariéru. O niektorých otázkach sme diskutovali aj s jeho manželkou. Text je doplnený fotografiami z jeho súkromného archívu a ďalším obrazovým materiálom.

Od narodenia po maturitu

V septembri 1968 sa v Ammáne v Jordánsku narodil palestínskemu diplomatovi Zuheirovi a jeho žene Insherah ich prvorodený syn Hussam, najstarší zo šiestich súrodencov. Veľkú časť detstva prežil Hussam v Sýrii, kam sa v jeho dvoch rokoch rodičia presťahovali. Otcove pracovné povinnosti spôsobovali časté sťahovanie a presuny medzi viacerými arabskými krajinami. Hussam dodnes spomína na život v prázdninovom dome v Libanone, kam chodili viac rokov v lete s obľubou oddychovať. Pár rokov prežil aj v Iraku, kde mal jeho otec pracovné povinnosti. Uvedené krajiny, v ktorých Hussam prežil svoje detstvo, sa nazývajú *oblasťou úrodného polmesiaca*. Zahŕňajú okrem Palestíny (tam siahajú korene jeho rodiny, ale okolnosti im neumožnili v nej žiť)

a Jordánska (tu žijú jeho najbližší v súčasnosti) aj Libanon, Sýriu a dá sa k nim priradiť aj Irak, hoci ho viaceré črty vyčleňujú spomedzi ostatných krajín oblasti. Jordánsko je známe svojou perlou Petrou, ktorá je jedným z novodobých divov sveta, nádherným údolím Wádí Rum vo forme púšte uzavretej skalami, kde zastal čas, alebo Mŕtvym morom. Pre kresťanov je pútnickým, pre moslimov mýtickým vrch Nebo, kde Boh ukázal Mojžišovi zaslúbenú zem v celej šírke, dĺžke a kráse. Dnešné Jordánsko nesie meno po rieke Jordán, v ktorej bol pokrstený už Ježiš. Susednú Sýriu preslávila kráľovná Zenóbia z Palmýry, damascénska oceľ a potlačená tkanina z hodvábu, bavlny alebo ľanu nazvaná podľa najstaršieho trvale osídleného mesta na svete a dnešného hlavného mesta – Damašk. Škoda, že krvavá revolúcia v Sýrii zničila jej krásy. Označenie Libanonu ako Švajčiarsko Východu je už minulosťou. Avšak krajina sa po rokoch občianskej vojny, za ktorou stál boj medzi islamom a kresťanstvom, dokázala pomerne rýchlo postaviť na nohy. Pomáha jej v tom aj obchodný duch, ktorý stavia Libanon na najvyššiu priečku v rámci arabských finančných kruhov. Celá Levanta, teda oblasť spomínaných krajín, je posiatá pevnosťami ešte z čias križiackych vojen, ktoré pripomínajú trpkosť a paradoxnosť chuti po moci v rámci náboženstiev. A boje dodnes pokračujú. Z modernej histórie sme každodennými svedkami konfliktov Izraela s Palestínou, ktoré celému svetu zovšedneli do takej miery, že sme voči nim už apatickí. Palestína do dnešného dňa bojuje za svoju suverenitu a uznanie Východného Jeruzalema za svoje hlavné mesto (Khidayer, 2012, s. 15 – 16).

Už v útlom detstve začal Hussam prejavovať veľký talent a inteligenciu, schopnosť dobre a rýchlo sa učiť. Základné vzdelanie nadobudol v Sýrii. Gymnaziálne štúdiá absolvoval a maturoval už v Jordánsku.

Základné a stredné školy v uvedenej oblasti kopírujú britské alebo francúzske vzdelávacie systémy. Základná škola sa začína prípravkou a končí sa písomnou štátnou skúškou. Od Iraku až po Maroko trvá šesť rokov. Väčšina predmetov sa učí po arabsky a neskôr sa priberá angličtina alebo francúzština, podľa toho, o ktorú krajinu ide. Po základnej škole nasleduje trojročná škola, čo u nás zodpovedá druhému stupňu na ZŠ. Vtedy sa už triedy členia na dievčenské a chlapčenské. Opäť sa robí štátna záverečná skúška tak, že ministerstvo školstva určí dátumy skúšok a ich priebeh priamo kontroluje inšpekcia. Po ukončení skúšky dostane žiacka alebo žiak certifikát o absolvovaní celého základného stupňa povinného vzdelávania. Má za sebou dokopy deväť rokov (iidádí), čím sa vo väčšine arabských krajín končí povinná školská dochádzka (Khidayer, 2010, s. 17).

Vzhľadom na to, že Hussamov otec veľa cestoval, z najstaršieho chlapca sa postupne stávala dočasná hlava rodiny. Keď chlapec dovŕšil štrnásť rokov a prišiel čas na strednú školu, presťahovali sa do jeho rodného Ammánu v Jordánsku. Hussam nastúpil na 6-ročné gymnázium. Jeho štúdiá vôbec neboli jednoduché a dnes si to hádam ani nevieme predstaviť. V triede sa naraz učilo viac než štyridsať detí, ale usilovný chlapec napriek počiatočným problémom s rovesníkmi dosahoval vynikajúce výsledky. Ráno vstával spolu s bratom veľmi skoro, o piatej, aby mohli načas docestovať takmer naprieč celým mestom na vyučovanie. Zaujímala ho najmä matematika a arabský jazyk.

Stredné školstvo (tanawija) v arabských krajinách zodpovedá našim gymnáziám a odborným školám. Dĺžka štúdia môže byť rôzna (od 3 do 6 rokov), v závislosti od toho, aké štúdium mu predchádzalo. Študenti a študentky sú aj na tomto stupni striktne rozdelení do chlapčenských a dievčenských tried. Na stredné školy sa vo všeobecnosti nekonajú prijímacie skúšky.

Veľká pozornosť sa venuje záverečným skúškam – maturite. Maturitné skúšky sú jednotné a riadené štátnou komisiou. Vykonávajú sa písomne z arabského jazyka, anglického jazyka, matematiky a náboženskej výchovy. Okrem týchto predmetov Hussam maturoval aj výberovo zo štatistiky. Výsledky bývajú zverejnené približne v polovici júla v celoštátnych médiách a sú sprevádzané búrlivými oslavami a ohňostrojmi (samozrejme, v prípade tých úspešných). Od maturitných výsledkov veľmi závisí, na akú univerzitu sa študent alebo študentka môže hlásiť.

Napríklad, na medicínu sa môžu hlásiť len tí najlepší, s viac ako 95 %-nou úspešnosťou na maturite. Kto získal okolo 80 %, môže sa uchádzať o technické štúdiá. Hussam sa na maturite umiestnil medzi najlepšími študentmi a študentkami v celej krajine, čo mu značne pomohlo pri získaní štipendia na štúdium v zahraničí. Na cestu sa tešil aj netešil. Tešil sa preto, že spozná niečo nové, zoznámi sa s novými ľuďmi, spozná novú kultúru. Zároveň mal veľké obavy. Z odlúčenia od rodiny, z veľkých zmien vyplývajúcich z inej, diametrálne odlišnej kultúry, z nových neznámych zvykov, ľudí, jedál.

Obrázok 1 Maturant (Súkromný archív, 1987)

V moslimskej spoločnosti je základom prístupu k čomukoľvek islam. Islam je jedno z troch monoteistických náboženstiev. Nie je to však len náboženstvo, je to spôsob života, ktorý sa vyznačuje silnou sociálnou orientáciou. Na mnohých miestach v Koráne, posvätné knihe islamu, sa zdôrazňuje solidarita, podpora chudobných, spravodlivosť, rovnosť, nehromadenie majetku pre majetok, zákaz úrokov a úžery (Musa, 2011, s. 11). Khidayer (2012, s. 47) uvádza, že napriek vývoju historických udalostí a techniky, islam stále ovplyvňuje myslenie a správanie svojich vyznáčov. Ide o mimoriadne pragmatické náboženstvo, ktoré vzniklo na základoch judaizmu a kresťanstva, ale vzťahy v živote, či už ide o mužsko-ženské, rodinné, rodičovské, k zvieratám atď., definuje takmer výlučne z obchodno-právneho hľadiska. Určuje a presne stanovuje všetky aspekty každodennej existencie. Tým sa dosť zásadne odlišuje od iných vierovyznaní¹.

1 Existuje päť zásad islamskej viery (*arkán*), ktoré sa od 10. storočia nazývajú piliermi islamu. Ide o nasledovné zásady (Musa, 2011, s. 13 – 14):

Vyznanie viery (*šaháda*) – je moslimské vyznanie viery: „Nieto božstva okrem boha a Mohamed je posol Boží“ a takého vyhlásenie vyjadruje úplnú oddanosť posolstvu islamu;

Modlitba (*salat*) – tradícia ju predpisuje päťkrát denne. Veriaci je počas modlitby obrátený čelom ku Kábe (hlavná svätyňa islamu) v Mekke. Pred modlitbou sa musí veriaci dostať do stavu rituálnej čistoty;

Poskytovanie almužny (*zakát*) – je jednou z foriem prejavu solidarity a potvrdzuje silnú sociálnu orientáciu islamu. Almužna je vyjadrením zbožnosti. Zakát je povinný, podobne ako bol v stredovekom kresťanstve povinný desiatok, ktorý sa vyberal v stanovenom pomere z majetku jednotlivca. Poukázané peniaze sa použijú na pomoc chudobným, pre potreby pobožných, na pomoc dlžníkom a iné dobročinné účely;

Pôst (*saum*) – trvá od východu slnka po jeho západ každý deň počas 30 dní. Pri pôste dospelí nesmú nič vložiť do úst. Netýka sa to však iba jedla a pitia, ale aj fajčenia, moslimovia sa počas pôstu tiež musia zdržať pohlavného styku a každého spoločensky škodlivého správania. Cieľom pôstu je pomocou disciplíny a sebazaprenia dospieť k pokojnému duševnému rozpoloženiu a zbožnosti, ako aj odstrániť všetky zlé myšlienky. Pôstu je vyhradený lunárny mesiac – ramadán;

Povinnosťou každého zdravého moslima, ktorý si to môže dovoliť, je snažiť sa aspoň raz za život vykonať **pút** (*hadždž*). Výročnou púťou do Mekky sa opakuje prorokova púť z roku 630. Každý pútnik sa počas svojho života mnohokrát obracal čelom ku Kábe, keď sa päťkrát denne modlil. Vidieť napokon stredobod týchto modlitieb je udalosť, ktorá predstavuje veľký emocionálny účinok.

Pre arabskú kultúru je najväčšou hodnotou rodina. Rodina ako základná bunka spoločnosti je pod dohľadom ostatnej rozvetvenej rodiny, susedov a kolegov. Arabkám a Arabom mimoriadne záleží na reputácii rodiny a teda aj každého jej člena a členky. Správanie jedného člena rodiny ovplyvňuje mienku cudzích ľudí o inom členovi rodiny a rodine ako takej. Všetci o všetkom a o každom vedia (Khidayer, 2012). Rodiny sú veľmi rozvetvené, deti sú obľúbené.

Česť predstavuje jednu z najväženejších hodnôt arabskej spoločnosti. Samozrejme, úctu k starším vidno všade, na ulici, na stretnutiach, v kaviarňach. Úcta k rodičom je na prvom mieste. Z širšieho – národného hľadiska si nemožno nevšimnúť úctu a hrdosť konkrétneho arabského národa k svojej histórii a kultúre. K najvýraznejším charakteristikám arabskej mentalita patrí pohostinnosť a štedrosť. Vidno to na každom kroku. Návšteva akejkoľvek arabskej rodiny je pre cudzinca či cudzinku vždy zážitkom.

A tieto hodnoty si odniesol mladý študent do Európy, do štátu, ktorý sa volal Československá socialistická republika.

Príchod na Slovensko a jazyková príprava

Aj Hussam pochádza z rozvetvenej rodiny, je najstarším synom spomedzi šiestich súrodencov – má dvoch mladších bratov a tri sestry. Svojich rodičov si nesmierne váži. Otec „*Abu Hussam*“ a mama „*Om Hussam*“ boli a sú na neho veľmi pyšní. Mama veľmi ťažko znášala jeho odchod na štúdiá koncom leta 1988. Dlhé mesiace smútila. V tom období (na konci 80. rokov) totiž komunikácia nebola taká jednoduchá ako dnes – neboli žiadne mobily, žiaden Facebook, Skype a iné sociálne siete. Telefonovať sa mohlo len prostredníctvom pošty, prípadne z telefónnych automatov. Bolo to však veľmi drahé a študenti si to nemohli často dovoliť. Takže telefonický kontakt so vzdialenou rodinou bol skôr sporadický. Obľúbeným spôsobom komunikácie s rodinou bolo písanie listov. Cesta poštou do ďalekého Jordánska však bola dlhá a neraz sa stalo, že list sa cestou aj stratil, najmä ak obálka bola hrubšia a obsahovala napríklad nejaké fotografie.

Obrázok 2 Telefónny automat (Súkromný archív, 1988)

Po smutnej rozlúčke s domovom sa teda Hussam vybral na ďalekú cestu do Československa, kde vďaka dobrým výsledkom získal štipendium na štúdium v zahraničí v rámci pomoci rozvojovým krajinám. Táto bola vo vtedajšom Československu v kompetencii Domu zahraničných stykov Ministerstva školstva ČSSR, ktoré zastrešovalo a organizačne pomáhalo zahraničným štipendistom². Hussam sa rozhodol študovať ekonómiu.

Jeho prvý kontaktným miestom s Československom bola Praha – Ruzyňské letisko pamätného dňa 31. augusta 1988. Na jeho veľké prekvapenie ho na letisku nikto nečakal. Nestratil však duchapritomnosť a vďaka angličtine a rukám a nohám sa nechal odviezť taxíkom do centra Prahy. Keďže sa mu nedarilo nikoho skontaktovať na príslušnom veľvyslanectve, bol nútený ubytovať sa v hoteli – a to v tom najlepšom, priamo na Václavskom námestí. Na druhý deň ráno pri prechádzke námestím začul známy jazyk. Keď sa prihovril dvom mládencom, zistil, že sú to jeho starší krajanovia, už študujúci v Prahe a tí mu pomohli dostať sa na veľvyslanectvo. Ďalším prekvapením pre neho bola informácia na veľvyslanectve, že nezostane v Prahe, ale má sa presunúť do Bratislavy, o ktorej predtým nikdy nič nepočul. Naložili ho do vlaku a už smeroval na Slovensko.

Keďže v tom čase nebolo možné študovať na Slovensku v cudzom jazyku, boli všetci zahraniční štipendisti nútení najskôr absolvovať 10-mesačný jazykový kurz slovenčiny. Výučbu slovenského jazyka a profilových odborných predmetov pre študentky a študentov, ktorí sa pripravovali na riadne vysokoškolské štúdium na Slovensku/v Československu, zabezpečoval Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov (ďalej jazyková škola) Univerzity Komenského v Bratislave (UJOP).

V súčasnosti v každom školskom roku študuje v UJOP v priemere 200 študentiek a študentov z celého sveta. Záujem študovať na Slovensku majú mladí ľudia zo Švédska, Veľkej Británie či USA ale aj z takých krajín ako sú Bangladéš, Bahrajn, Etiópia, Bolívia, Brazília, Jemen, Kuvajt, Thajsko, Japonsko či Južná Kórea. Každoročne sa na UJOP pripravujú študenti z viac ako 50 krajín. Počas 53-ročnej existencie sa na vysokoškolské štúdium na Slovensku pripravilo spolu viac ako 10 500 študentiek a študentov zo 128 krajín. Po získaní vysokoškolského diplomu nachádzajú ako kvalifikovaní ľudia uplatnenie vo svojich rodných krajinách. Ostávajú priateľkami a priateľmi Slovenska a šíria jeho dobré meno po celom svete (<http://www.cdv.uniba.sk/index.php?id=2412>).

Aj Hussam teda začal najskôr s jazykovou prípravou. Bolo to pre neho veľmi náročné. Predsa len ide o úplne iný jazyk, iné pravidlá komunikácie v cudzej krajine, kde absolútne nikoho nepozná, nemá s kým prehodiť pár slov. V školskom roku 1988/89 bolo v jazykovej škole približne do 200 študentiek a študentov prevažne zo socialistických krajín a krajín sympatizujúcich s daným politickým systémom – najmä z Kuby, Angoly, Etiópie, Vietnamu, Afganistanu. Vo svojej triede bol jediný Palestínčan aj jediný Arab. Ostatní jeho spolužiaci boli štipendisti najmä z Afriky a z Južnej Ameriky. Okrem toho on patril medzi najmladších študentov, prišiel na Slovensko krátko po maturite ako 19-ročný, niektorí štipendisti, najmä z Afriky, už boli dospelí, zrelí tridsiatnici. Nezostávalo mu teda nič iné, len sa pomaly oboznamovať s novými slovíčkami, spočiatku komunikovať rukami, rôznymi posunkami, mimikou, gestami. Po prvých piatich ťažkých dňoch by bol najradšej odcestoval späť domov. V tom ho podporovala aj mama, ktorej doma veľmi chýbal.

2 Dom zahraničných stykov MŠ SR bol v roku 2007 zrušený po 35 ročnej aktívnej činnosti v oblasti študentskej mobility. Mal na starosti plnenie medzinárodných zmlúv, staral sa o študentky a študentov zo zahraničia, ktorí prichádzali študovať na Slovensko a zabezpečoval rovnako odchod našich študentiek a študentov do zahraničia. Jeho agendu prevzala sekcia medzinárodnej spolupráce MŠ SR <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/154037-mikolaj-rusi-dom-zahranicnych-stykov/>

Ale pomaly si zvykal na nový študentský život. Prvé týždne boli pre všetkých náročné po každej stránke. Žili pár týždňov v uzavretom priestore, nakoľko museli byť po príchode z rôznych kútov sveta v 6-týždňovej karanténe. Absolvovali rôzne vstupné vyšetrenia, odbery krvi, moču, rôzne testovania. Keď výsledky boli negatívne, mohli začať „žiť“ skutočný študentský život.

Obrázok 3 Spolužiaci z jazykovej školy (Súkromný archív, 1988)

Hussam mal dobrú povahu, bol otvorený a priateľský a napriek jazykovej bariére si našiel veľa nových kamarátok a kamarátov – spolužiačok a spolužiakov z jazykovej školy, ale aj krajanov, ktorí už na Slovensku študovali. Trávil s nimi veľa voľného času, všetko mu vysvetlili a upozorňovali ho na špecifiká života na Slovensku. Na toto obdobie si veľmi rád spomína, je to obdobie nových zážitkov, skomolených slov, nedorozumení, smiechu aj slz. Učiteľky a vychovávateľky v jazykovej škole boli veľmi dobré a milé. Nielen ako pedagogičky, často museli nahrádzať zahraničným študentom v novom prostredí aj rodinných príslušníkov, priateľov, blízkych. Tiež bolo pre ne náročné pochopiť študentky a študentov z rôznych kútov sveta, s rôznymi zvykmi, náboženstvami, rôznymi jazykmi, ktorým oni nerozumeli. Jazyková škola sa samozrejme snažila študujúcim dodať nielen potrebné jazykové znalosti, ale organizovali sa rôzne športové a kultúrne podujatia, výlety do blízkeho aj vzdialenejšieho okolia tak, aby sa oboznamovali aj s krajinou a ľuďmi. Doteraz si pamätá na týždňovú exkurziu po Slovensku, keď navštívili viaceré slovenské zaujímavosti, maľované domy v Čičmanoch, skanzen a Slovenské národné múzeum v Martine, prezreli si Košice a okolie a poprechádzali sa okolo Štrbského Plesa vo Vysokých Tatrách.

Obrázok 4 Výlet z jazykovej školy (Súkromný archív, 1988)

Aj slovenské stravovacie návyky boli pre študentky a študentov s moslimským vierovyznaním novinkou. Predtým nikdy nejedli bravčové mäso a výrobky z neho a teraz v jedálni mali takúto ponuku na dennom poriadku. S mäsom sa vždy podelili s juhoamerickými študentmi, ktorí ich pre to zbožňovali. Najesť sa dalo v tom období pomerne lacno, tak príležitostne navštevovali vybrané reštaurácie a pochutnávali si na pečenom kuriatku, hovädzej roštenke a nepohrdli ani vyprázaným syrom. Čo im najviac chýbalo, to bola rôznorodá zelenina a ovocie, najmä v zimných mesiacoch. Zaujímavým bol pre arabských študentov aj náš klasický biely chlieb a pečivo. Pre Arabky a Arabov je chlieb neodmysliteľnou súčasťou stolovania, až to vyvoláva dojem, že by si aj k chlebu „prikusovali chlieb“. Je to však špecifický chlieb – akási chlebová placka s tzv. vzduchovým vreckom (po arabsky „chobez“), ktorý sa pečie v čo najhorúcejšom prostredí, aby sa chlieb správne nafúkol. Pri stolovaní v arabskej domácnosti či reštaurácii sa mnohé jedlá, najmä „*máza*“³, nedajú konzumovať bez pravého arabského chleba (Salehová, 1992). Hussam prvýkrát videl aj konzervy s jedlom. Dostávali ich ako „suché večere“ na internáte. Ani ich neochutnal, nemal k nim dôveru a ako sa neskôr dozvedel, hlavnou zložkou v nich bolo bravčové mäso. Ale iným chutili a pre tých robili zbierky konzerv.

Jazyková škola bola pre cudzincov a cudzinky náročná. Prvé tri mesiace bola výučba zameraná len na slovenský jazyk. Nové slová, gramatika, písanie, počúvanie textov, opakovanie fráz. Ako prvé sa naučili základné frázy na vedenie konverzácie, napr. „Ahoj“, „Ako sa voláš?“, „Odkiaľ si?“ či obľúbené „Podme na pivo“. To pivo bolo pre moslimov tiež veľkou neznámou, keďže v týchto krajinách sa alkoholické nápoje neužívajú. Neskôr na vyučovaní pribudli aj odborné predmety v slovenskom jazyku. Boli vyberané podľa toho, na akú vysokú školu sa kto hlásil. Hussam bol v štúdiu veľmi usilovný a v druhom polroku už celkom slušne vedel konverzovať po slovensky. Úspešne zložil jazykové skúšky aj prijímacie pohovory na vysokú školu. Bola to pre neho vstupenka na Vysokú školu ekonomickú, kde mal začať študovať v novom školskom roku. Pre Hussama bola mrazivá zima na Slovensku niečím špecifickým. Predsa len pre krajinu, kde prežil posledné roky pred príchodom na Slovensko, v Jordánsku, je typické počasie subtropické suché a je ovplyvnené Stredozemným morom.

Na severe a západe krajiny je klíma viac stredomorská, východ krajiny je prevažne púštny. Zima sú tu skôr mierne a mokré, teplota málokedy klesá pod nulu, (priemerná teplota je 8°C), letá sú naopak teplé a veľmi suché. V lete sú teploty v niektorých oblastiach až do 50 °C, v hlavnom meste Ammáně okolo 30 °C. Avšak na pobreží Červeného mora a Aqabe na juhu krajiny je príjemne i v zimných mesiacoch. Dažďové obdobie je tu medzi novembrom a aprílom. (<http://www.invia.sk/jordansko/pocasio/>; http://www.jordan-consulate.sk/about_sk.htm).

V druhej polovici novembra, po začatí štúdia na jazykovej škole boli pre zahraničných štípendistov biele snehové vločky prekvapením. Rovnako aj prvé mrazy. Museli si zabezpečiť teplejšie oblečenie, primeranú obuv a teplé zimné oblečenie. Zaujímavé bolo, že práve študentky a študenti zo socialistických krajín získali isté výhody, finančné dary, aby si mohli zakúpiť všetko, čo potrebovali. „Nesocialisti“ nedostali nič. Ale sneh sa študujúcim „z teplých krajín“ veľmi páčil, hlavne veselé guľovačky a sánkovačky na rôznych provizórnych „spúšťacích zariadeniach“. Ani nie tak v Bratislave počas pracovného týždňa, skôr na výletoch v horách, vo Vysokých či Nízkych Tatrách.

3 *Máza* – chuťovky, najmä rôzne nátierky z ciceru, bôbu, baklažánu, tekvice; faláfel – cicerové fašírky; opekaný karfiol, paprika, baklažán; plnené hroznové listy – podávajú sa na malých tanierikoch ako predjedlá; dopĺňajú sa čerstvou zeleninou a olivami.

Obrázok 5 Snehuliak v Mlynskej doline (Súkromný archív, 1989)

Prekvapením bola aj prvá návšteva holiča. Mládenci váhali, či majú svoje vlasy a brady zveriť do rúk dievčatám – kaderničkam. V arabských krajinách je to neobvyklé, vlasy a fúzy upravujú zásadne muži. Ale riskli to a boli spokojní. Tieto služby následne intenzívne využívali.

Po ukončení jazykovej školy a úspešných prijímacích pohovoroch na vysokú školu sa Hussam rozhodol cestovať domov. Dal sa kamarátmi nahovoriť na zdĺhavú cestu vlakom a autobusom cez Sofiu a Istanbul. Trvalo to niekoľko dní, ale zážitkov a úsmevných príhod bolo veľa.

Vysokoškolské štúdium

Po dvojmesačných prázdninách a oddychu v kruhu rodiny si Hussam musel znovu pobaliť kufre a vrátiť sa na Slovensko. Už ako vysokoškolák na Fakulte ekonomiky a riadenia výrobných odvetví na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Štvorročné štúdium teda mohlo začať. A bolo naozaj ťažké. Predsa len pretrvával jazykový hendikep. Veď po 10 mesačnom kurze slovenského jazyka ešte nevedel dobre komunikovať, nerozumel všetkému a už vôbec nebol schopný rýchlo zapisovať prednášané učivo. V krúžku bol jediný zahraničný študent, v ročníku okrem neho ešte študovali traja chlapci z Etiópie. Nemal problém sa zoznamovať s novými spolužiakmi, našiel si veľa kamarátov a kamarátok, ktoré mu pomáhali so štúdiom. Tieto vzťahy samozrejme prispievali aj k zdokonaľovaniu jeho jazykových schopností. Učenie mu trvalo dlhšie ako ostatným, ale nevzdával sa. Na prvých skúškach sa prejavovali ťažkosti vo vyjadrovaní a hoci sa učil a predmet ovládal, dostal horšiu známku (najmä pri ústnych odpovediach). Pociťoval to ako nespravodlivosť. Počítanie príkladov v matematike a neskôr rôzne ekonomické výpočty mu však nerobili absolútne žiaden problém. Keď niečomu na prednáške v tej rýchlosti nerozumel, nebál sa navštíviť pedagóga a učivo si s ním prekonzultovať.

Keď bol Hussam v prvom ročníku, v našich končinách dochádzalo k závažným politickým zmenám. Študenti a študentky vysokých škôl iniciovali na jeseň 1989 tzv. nežnú revolúciu. Obdobím nežnej revolúcie nazývame obdobie od 17. novembra do 29. decembra. Už 16. novembra sa zhromaždili mladí ľudia v Bratislave, aby oslávili Medzinárodný deň študentstva. Toto pokojné zhromaždenie prerástlo do protestného sprievodu a diskusie s politickými činiteľmi. Nato 17. novembra protestovali pražskí študenti, ktorých manifestácia bola násilne potlačená. Demonštrácie a ich organizácia boli spočiatku pripravované študentkami a študentmi, ktorí deň a noc pripravovali rozličné letáky a spali v spoločných priestoroch na

univerzitách v spacákoch. Varilo sa tiež spoločne, peniaze na financovanie revolúcie sa zbierali vo verejných zbierkach. Súhlas s revolúciou vyjadrilo aj vedenie televízie, na jej pôde viedli predstavitelia študentstva dialóg s rozličnými politikmi.

Obrázok 6 Vysokoškolský index (Súkromný archív, 1989)

Medzi symboly nežnej (zamatovej) revolúcie patrili kľúče, sviečky, kvety, trikolóry a na Slovensku neodmysliteľná čiapka „budajka“. Kľúčiky sa štrngalo na znamenie súhlasu s prejavmi alebo heslami, trikolóra sa stala po niekoľkých dňoch úzkoprofilovým tovarom. Bola symbolom súhlasu s revolúciou. (<http://slovenskyarchivar.pweb.sk/clanok-nezna-revolucia>).

Počas nežnej revolúcie sa však zahraniční študenti absolútne nemohli angažovať vo verejnom dianí. Dostali totiž upozornenie z veľvyslanectva, aby sa nijakým spôsobom nezapájali, nedemonštrovali, nevychádzali do ulíc. Preto bola ich každodenná rutina obmedzená na cestu do školy a hneď aj naspäť. Na univerzitách totiž prebiehal od 17. novembra až do konca decembra štrajk a vyučovanie bolo zrušené. Po ukončení štrajku zrušili všetky predmety marxistického charakteru, napr. vedecký komunizmus, politickú ekonómiu, MRH – medzinárodné robotnícke hnutie, z ostatných predmetov bolo nutné absolvovať riadne skúšky. Hussam toto špecifické obdobie v konečnom dôsledku zvládol dobre aj vďaka spolužiakom, medzi ktorými si našiel veľa kamarátok a kamarátov.

Trávili spolu voľný čas cez týždeň a tí z vzdialenejších miest zostávali v internáte aj cez víkendy. Spolu si varili, učili sa, prechádzali sa po meste, chodili na diskotéky, do kina, do vysokoškolských klubov. V pamäti mu utkvela prvá návšteva v slovenskej rodine u kamaráta Jozefa v Košiciach. Prijali ho veľmi pekne. Dobrých priateľov z ročníka mal aj v Žiari nad Hronom (Martin) a v Poprade (Ján), s ktorými strávil veľa zaujímavých víkendov v ich rodinách. Udržiava s nimi kontakty dodnes.

Keďže štipendium bolo nízke, často chodili študenti na brigády, aby si privyrobili nejaké peniaze a mohli si dovoliť kúpiť niečo navyše. Najčastejšie brigádovali ako pomocníci na stavbách, pri vykladaní kamiónov a železničných vagónov.

Takto postupne prešli štyri roky štúdia. V poslednom roku sa Hussam sústredil na písanie diplomovej práce na tému „Zakladanie a financovanie spoločností“. A už ho čakali len štátne záverečné skúšky. Príprava na ne bola náročná, ale opäť to svojou usilovnosťou zvládol. A v štúdiu bol vzorom aj pre mnohých kamarátov Slovákov. Spolu sa učili, opakovali si naučené otázky z finančného manažmentu, manažmentu výroby, kalkulácií a rozpočtov, dovolili si aj krátke uvoľnenie a relax. Štátnice boli skutočne ťažké a podľa jeho slov „vyhadzovali študentov

ako na bežiacom páse“. Nakoniec bol na štátniciach úspešný a v júli 1993 bol slávnostne promovaný na inžiniera ekonómie.

Obrázok 7 Diplom o ukončení vysokoškolského štúdia (Súkromný archív, 1993)

Túto slávnostnú udalosť prežil Hussam len v kruhu svojich priateľov a priateľiek (obrázok 8). Komplikované podmienky pri návštevách cudzincov, vízová povinnosť a zložité a finančne náročné cestovanie neumožnili jeho rodičom prežiť s ním túto slávnostnú a veľmi významnú životnú udalosť. Ale to už balil kufre, aby o pár dní mohol úspešné ukončenie štúdia prežiť aj so svojou rodinou.

Ešte pred cestou domov sa rozhodol pokračovať v doktorandskom štúdiu, avšak miesto sa mu nepodarilo získať a profesori mu odporučili uchádzať sa oň opäť o rok. A tak sa predsa len rozhodol vrátiť sa domov. No ani to nebolo jednoduché. Termín víz mu končil, mal totiž študijný pobyt na Slovensku len do konca augusta. Potreboval aj veľa peňazí na letenku domov. Preto začal pracovať ako brigádnik v rôznych zamestnaniach.

Obrázok 8 Slávnostná promócia (Súkromný archív, 1993)

Keď prišiel domov do Ammánu, čakalo ho vrúcne privítanie od celej rodiny. Všetci boli na jeho úspech veľmi hrdí. Napriek ukončenému vysokoškolskému štúdiu mal v Jordánsku problém nájsť si prácu adekvátnu dosiahnutému vzdelaniu. Zúčastnil sa mnohých pohovorov a konkurzov, ale v Ammáne sa mu nepodarilo nájsť žiadne pracovné miesto. Počas návštevy

strýka v prímorskej Aqabe (na juhu krajiny) sa tiež uchádzal o prácu v bankách, ale neuspel. Potom sa mu naskytla príležitosť pracovať ako manažér vo firme, ktorá sa zaoberala požičiavaním automobilov, prenajímaním obytných priestorov a prevádzkovaním kina. Práca bola zaujímavá, ale náročná. Aqaba je totiž známa svojím horúcim a suchým počasím a ľudia sa tam za prácou veľmi nehrnú. Všetko to vydržal, ale tieto negatívne skúsenosti s hľadaním práce u neho utvrdili rozhodnutie vrátiť sa na Slovensko a pokračovať v doktorandskom štúdiu. Začal teda vybavovať všetky k tomu potrebné dokumenty. Začiatkom leta, asi v júli, dostal ponuku na dlhodobú prácu na výletnej lodi. Keďže mu v rovnakom čase doručili z veľvyslanectva v Sýrii (v Jordánsku v tom období veľvyslanectvo neexistovalo) informáciu o pridelení štipendia na štúdium na Slovensku, bolo rozhodnuté. Nasledoval návrat do rodného Ammánu, vybavovanie víz a ďalších potrebných dokumentov a balenie kufrov na dlhú cestu. Hussam sa v septembri 1994 vrátil na Slovensko.

Návrat na Slovensko a doktorandské štúdium

Na doktorandské štúdium na svoju „alma mater“ – Fakultu podnikového manažmentu Vysokej školy ekonomickej v Bratislave Hussam nastúpil o niečo neskôr ako ostatní. Ubytoval sa v internáte na Dolnozemskej ceste v Petržalke, kde boli vyčlenené izby pre doktorandky a doktorandov a mladých učiteľov. Mnohých z nich už poznal aj z predchádzajúceho štúdia.

Počas prvého roka absolvoval predpísané prednášky a podarilo sa mu predčasne urobiť všetky čiastkové skúšky. Úspešne zložil aj rigoróznú skúšku. Popri učení sa aktívne zapájal do práce Katedry podnikových financií, na ktorú bol zaradený. Vypomáhal profesorom a docentom na seminároch a cvičeniach, zabezpečoval dozor na skúškach, plnil úlohy, ktoré mu vedúci katedry a jeho školiteľka zadávali. Popri štúdiu si hľadal aj brigádnicke práce, aby si privyrobil nejaké peniaze k doktorandskému štipendiu.

Zostal v kontakte s niektorými spolužiakmi, často chodil do Popradu a do Žiaru nad Hronom za svojimi kamarátmi. Vo voľnom čase chodil rád do kina a do divadla, rád sa prechádzal popri Dunaji a uličkami bratislavského Starého mesta. Pravidelne sa kontaktoval aj s rodinou v Jordánsku.

Obrázok 9 Listy z Jordánska (Súkromný archív, 1997)

Na internáte spoznal aj svoju budúcu manželku, v tom čase tiež študentku doktorandského štúdia, ale na inej fakulte. Hoci bývali dlhšie obdobie na rovnakej chodbe, osobne sa nepoznali. Až jedna náhoda spojila ich cesty. Veľmi dobre si porozumeli, začali sa pomaly a postupne spoznávať. Ich vzťah sa pozitívne vyvíjal aj vďaka vzájomnému porozumeniu a ochote akceptovať mnohé odlišnosti a špecifiká u oboch.

Priateľka mu bola nápomocná aj v ďalšom štúdiu. Čakalo ho obdobie písania záverečnej doktorandskej dizertačnej práce. Venoval sa v nej problematike obchodného úveru v spoločnosti Chirana-Prema Stará Turá. Musel si preštudovať množstvo interných dokumentov tejto spoločnosti, účtovnú evidenciu, absolvovať veľa riadených rozhovorov a diskusií s kompetentnými pracovníkmi. Priateľka s ním prácu konzultovala a trpezlivo opravovala jazykovú stránku napísaných textov. Na jar v roku 1998 bola prvá verzia práce hotová a Hussam ju predložil po schválení školiteľkou na katedrovú obhajobu. So záujmom si vypočul komentáre a pripomienky katedry a snažil sa ich do svojej práce zapracovať, aby tak zvýšil je kvalitatívnu úroveň.

Vzťah s priateľkou sa ďalej rozvíjal. Prišiel čas prvej návštevy u možno budúcich svokrovcov. Hussam išiel na ňu s určitými obavami, ani priateľke nebolo všetko jedno. Predsa len to bola malá dedina na strednom Slovensku, ľudia v tom období boli konzervatívni, nemali veľké skúsenosti a nestretávali tak často cudzincov z blízkovýchodného regiónu. Ale prvá návšteva dopadla veľmi dobre. Priateľkine rodičia, brat a stará mama Hussama prijali veľmi pekne. So starkou si všeličo porozprávali, bola zvedavá najmä na jeho príbuzenstvo. Mama ho celý víkend hostila, varila samé dobroty a vypekala. Otec s bratom ho ponúkali domácou pálenkou, ale on sa vzhľadom na svoje zvyky ospravedlnil a nechutnal.

Po tejto návšteve nasledovali ďalšie, už pravidelné návštevy, Hussam spoznával pomaly aj širšiu rodinu. Spolu s „novou slovenskou rodinou“ strávili aj prvé spoločné Vianoce. A mladý pár sa rozhodol svoj vzťah posunúť na vyššiu úroveň. Po súhlase oboch rodín sa rozhodli pre svadbu. Vybaviť všetky potrebné písomnosti nebolo vôbec jednoduché. Hussam nemohol cestovať, keďže mal na Slovensku len dlhodobý pobyt udelený na základe štúdia. Najbližšie veľvyslanectvo bolo vo Viedni, všetky písomnosti chodila legalizovať budúca manželka. Všetko trvalo veľmi dlho. Ďalším problémom bol príchod Hussamovej rodiny na túto veľkolepú udalosť. Udelenie víz bolo nedosiahnuteľné, takže sa nakoniec svadobného obradu a hostiny nemohli zúčastniť.

Prišiel deň „D“ a mladý pár mal svadbu v Bratislave v Zichyho paláci. Stretla sa na nej najbližšia priateľkina rodina, niekoľko Hussamových krajanov žijúcich v Bratislave a spoloční priatelia. Po slávnostnom obede v reštaurácii sa väčšina hostí autami presunula do priateľkinho rodiska, kde nasledujúci deň bola ozajstná svadobná hostina s celou rodinou. Okrem iného sa podávali aj originálne arabské zákusky, ktoré si mladomanželia nechali upiecť v Bratislave u svojho známeho. Po

Obrázok 10 Svadba (Súkromný archív, 1998)

svadbe si urobili len takú „mini“ svadobnú cestu – niekoľko výletov po pekných miestach na Slovensku.

Po návrate do Bratislavy už mladomanželia pokračovali v bežnom pracovnom režime. Hussam sa začal pripravovať na obhajobu doktorandskej dizertačnej práce. Tú úspešne obhájil a ukončil tak ďalší stupeň svojho štúdia.

„Nový život“ na Slovensku

Po ukončení štúdia nastalo obdobie vážneho rozhodovania. Keďže Hussam už mal na Slovensku záväzky, diskutovali intenzívne s manželkou o ďalšom živote. Buď si nájde prácu na Slovensku, alebo sa presťahujú aj s ňou do Jordánska. Znovu zasiahol osud a priniesol Hussamovi do cesty zaujímavú pracovnú ponuku – vo výrobní-obchodnej spoločnosti na strednom Slovensku, dokonca v blízkosti rodiska jeho manželky. Rozhodnutie bolo jasné – sťahujú sa z Bratislavy do Turca.

Práca bola spočiatku síce málo platená, ale zaujímavá. Hussam bol rád, že ju má. Ved' už mal rodinu, o ktorú sa musel postarať a pristupoval k tomu naozaj veľmi zodpovedne. Pomerne rýchlo sa adaptoval na nové prostredie, nových ľudí a novú podnikovú kultúru. Často cestoval do zahraničia, dokonca pri niektorých cestách sa mu podarilo navštíviť aj svojich blízkych v Jordánsku. Medzitým sa už mladým manželom narodila prvá dcéra. Postupne sa osamostatnili a odsťahovali od svokrovcov do vlastného bytu.

**Obrázok 11 Prodekan
(Súkromný archív, 2014)**

Po pár rokoch došlo vo firme k zvratu a Hussam prišiel o zamestnanie. Boli to ťažké chvíle, ale s manželkou sa navzájom podporovali a darilo sa im prekonávať aj ťažkosti. Znovu prišlo zložité rozhodovanie ako ďalej. Medzitým už do rodiny pribudlo ďalšie dievčatko. Nájst' si novú prácu nebolo jednoduché. Množstvo absolvovaných pracovných pohovorov ostalo bez odpovede alebo so zápornou odpoveďou. To obdobie bolo dosť frustrujúce. Nakoniec sa podarilo Hussamovi získať novú prácu – vrátil sa znovu do vysokoškolského prostredia. Dokonca si musel vybrať z dvoch ponúk – prácu na svojej materskej fakulte v Bratislave alebo na renomovanej Fakulte financií Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Po dôkladnom zvažovaní sa rozhodol pre Bystricu. Zavázilo aj to, že bola blízko nového bydliska mladej rodiny a mali už k dispozícii vlastné bývanie (v Bratislave by museli začínať „od nuly“). Neskôr po skončení materskej dovolenky sa na rovnakej fakulte zamestnala aj Hussamova manželka a pracujú tam dodnes (v súčasnosti Ekonomická fakulta).

Hussamovi sa práca vysokoškolského pedagóga páčila, hoci o nej v minulosti nikdy neuvažoval. Ale mal už za sebou nejaké skúsenosti z doktorandského

štúdia, poznal pracovné prostredie a medzi mladými študentmi a študentkami sa cítil veľmi dobre. V práci sa mu darilo, kariérne rástol a obsadil aj manažérske pracovné pozície vedúceho katedry a neskôr prodekana fakulty. Podarilo sa mu naplniť aj všetky stanovené kritériá a habilitovať sa na docenta.

Napriek týmto pracovným úspechom však považuje za svoje najväčšie bohatstvo vlastnú rodinu – manželku a dve dcéry. Rodina je pre neho prvoradá. Od malička sa svojim dcéram venoval, chodil ich kočikovať, naučil ich bicyklovať, hrával sa s nimi. Veľa času strávili spolu v prírode, chodili na výlety.

Od malička im vštepoval zásady slušného správania, učil ich zodpovednosti, čestnosti, úprimnosti, spoľahlivosti. Nie vždy to bolo jednoduché, veď v súčasnosti sa v našom prostredí stretávame s mnohými negatívnymi javmi – nečestnosťou, neetickým správaním, podvodmi, korupciou, krízou morálky. Ale Hussam sa nevzdáva, pri výchove vychádza predovšetkým z toho, čo si on, ako mladý študent z cudziny, priniesol do nového prostredia, na štúdiá na Slovensko. Deťom doma trpezlivo vysvetľuje všetky súvislosti fungovania spoločnosti a dôraz pritom kladie predovšetkým na morálne hodnoty – čestnosť, zodpovednosť, úctu, vzájomný rešpekt. Podobné poslanstvo sa snaží odovzdávať aj svojim študentom a študentkám na fakulte, nielen do osobného života, ale aj v súvislosti s podnikaním, ktoré je predmetom ich štúdia.

Na svoju rodinu, manželku a dcéry je patrične hrdý. Navzájom sa všetci podporujú a postupne viac či menej sa im darí dosahovať rôzne osobné ciele. Manželka si tiež vybudovala úspešnú kariéru vysokoškolskej docentky, dcéry sú gymnazistky, dobre sa učia, sú slušne vychované a dosahujú úspechy aj v mimoškolských aktivitách. Nie vždy všetko ide ľahko, ale vzájomné porozumenie, tolerancia a v prípade potreby drobné ústupky a kompromisy pomáhajú rodine prekonávať väčšie či menšie ťažkosti.

Aj keď manželia pochádzajú z rozdielnych prostredí a kultúr, ich spolužitie je vďaka ústretovosti, dôvere a vzájomnej pomoci veľmi dobré. Z každej kultúry sa snažili prevziať do spoločného života to vhodné a správne, vzájomne akceptovateľné. A tak rodina oslavuje moslimské sviatky⁴ aj kresťanské sviatky (napríklad, Vianoce, Veľkú noc). Manželia (a v súčasnom období už aj dospievajúce deti) sa spoločne podporujú počas pôstneho mesiaca ramadánu. Dôležitá je vždy komunikácia a snaha a ochota riešiť všetky ťažkosti spoločne a už v zárodku.

V domácnosti sa varia slovenské aj arabské jedlá. Manželka sa naučila podľa kuchárskej knihy „Kuchyňa palestínskych Arabov“ (Salehová, 1992) výborne variť aj piecť aj z našich domácich surovín. Dokonca aj svokrovci a „jordánska“ rodina jej kuchárske zručnosti veľmi chvália. Celej slovenskej rodine, priateľom, známym a kolegom chutia špeciality z cíceru, baklažánu, cukety, baranieho a jahňacieho mäsa. Najobľúbenejšími jedlami je „*Mansaf*“⁵ a „*Maqlúbe batenžán wa zahra*“ (Obrátená s baklažánom a karfiolom)⁶. Zo sladkostí majú všetci najradšej „*Mámúl*“ – plnené datľové alebo orechové koláčiky, ktoré sa vyklápajú zo špeciálnych drevených formičiek.

4 Islamský kalendár uvádza dva najdôležitejšie sviatky – „Sviatok prerušenia pôstu“ (tzv. Malý sviatok – „*id al-fitr*“), ním končí ramadán. Veľký sviatok – „*al-íd al-kabír*“ sa slávi pri ukončení púte (Musa, 2011).

5 *Mansaf* je ľudové jedlo veľmi rozšírené v Palestíne a Jordánsku. Pôvodne to bolo jednoduché jedlo, ktoré pripravovali beduíni a volali ho „*Háfít*“ – chlieb rozmočený v kyslom ovčom mlieku s kúskami mäsa. Dnes je už „vylepšený“ ryžou, mandľami, snóprom (píniiovými semiačkami). Ponúka sa aj najvzácnejším hosťom, šejchom a kráľom. Servíruje sa na jednej spoločnej, veľkej okrúhlej mise najmenej pre 6 osôb. Tradične sa je jednou rukou tak, že na mise sa premieša kúsok mäsa s ryžou a so šťavou, z tejto zmesi sa urobí guľôčka a vloží sa do úst. Týmto spôsobom jedávajú *Mansaf* aj králi, ale dnes už „zmodernizovaní“ hostia ho jedia lyžicou. Na prípravu *Mansafu* sa používa čerstvé baranie/jahňacie mäso, ale môže sa použiť aj kuracie. Základnými surovinami na prípravu pravého *Mansafu* sú *Chobez šrák* (veľké chlebové placky) a *Džamid* (sušené kyslé ovčie mlieko), ktorému dodáva charakteristickú chuť (Salehová, 1992, s. 59).

6 Je to špeciálne rizoto s mäsom a opekanou zeleninou (karfiolom, baklažánom príp. zemiakmi). Jednotlivé ingrediencie sa vrstvia v hrnci, zalejú mäsovým vývarom, dusia sa na miernom ohni a keď sa tekutina vyvarí a hrniec sa „obrúti“, výsledkom je mäsovo-ryžovo-zeleninová „torta“.

Hussam udržiava výborné vzťahy aj so svojou rodinou v Jordánsku. Je v pravidelnom kontakte s rodičmi, súrodencami a ich rodinami. Dnes už to vďaka moderným komunikačným technológiám nie je žiaden problém. Pravidelne si telefonujú, komunikujú na Facebooku a na Skype. Všetci si obľúbili jeho manželku a deti. Pravidelne, každý druhý rok chodí Hussam s nimi do Jordánska za svojimi blízkymi. Tie chvíle sú pre všetkých veľmi vzácne. Manželka a deti vždy spoznajú niečo nové a napriek jazykovým bariéram si dobre ľudsky rozumejú. Deti nemajú s adaptáciou žiaden problém, po pár dňoch sa zapoja do hier s bratrancami a sesternicami a dokážu aj komunikovať.

Hussamovi rodičia s bratom navštívili Slovensko prvýkrát v roku 2005. Veľmi sa im páčila krajina, ale aj ľudia, ktorí ich veľmi milo prijali, ich ústretovosť a pohostinnosť. Hoci spočiatku boli smutní, že ich prvorodený syn je od nich tak ďaleko, uspokojil ich fakt, že sa mu aj v cudzej krajine darí, má tu zázemie, má svoju rodinu a príbuzných, ktorí sú ochotní vždy pomôcť. Na „slovenských príbuzných“ sa často pýtajú a nechávajú ich pozdravovať.

Záver

Hussam prešiel od príchodu na Slovensko dlhú cestu. Tak sa mu zapáčilo, že sa stalo jeho druhým domovom. Respektíve dnes už prvým, keďže tu strávil väčšiu časť svojho života a má tu vytvorené pevné väzby. Na svoj pôvod však nikdy nezabudol a nezabudne. Všetko, čo získal výchovou v detstve a v mladosti vo svojom domácom špecifickom prostredí, má v sebe pevne zakorenené a snaží sa to odovzdávať a sprostredkovať aj ďalším generáciám.

Príbeh mladého zahraničného študenta je veľmi zaujímavý a inšpiratívny. Nielen pre nás – čitateľky a čitateľov tohto príbehu, ale pre všetkých mladých ľudí, z ktorých mnohí majú chuť ísť študovať mimo svojho domova, do blízkeho alebo vzdialeného zahraničia.

Hovorí sa: „Keď sa chce, všetko sa dá“. To potvrdzuje aj príbeh, ktorý sme popísali. Príbeh študenta, ktorý prišiel sám do cudzej krajiny, úplne neznámej, „novej“ z hľadiska zvykov, kultúry, správania ľudí, bez znalosti jazyka, bez možnosti obrátiť sa na svojich blízkych v prípade akéhokoľvek problému. Ale zvládol to, zvládol to výborne. Dnes je úspešným človekom, ktorý miluje svoju rodinu, svoju prácu, svoju krajinu. Všetko čo má, dosiahol sám, svojou usilovnosťou, svojím prístupom, svojím správaním, postupne, krok za krokom. Na tejto ceste stretol mnohých, ktorí mu pomáhali a podporovali ho. Môže byť sám na seba hrdý, tak, ako sú na neho hrdí aj jeho blízki.

A hrdá som na neho aj ja. Na svojho milovaného **ocka**.

Zoznam bibliografických odkazov

HÜTTNER, Robert. 2007. *Mikolaj ruší dom zahraničných stykov*. [cit. 1. marca 2015]. Dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/154037-mikolaj-rusi-dom-zahranicnych-stykov/>

Jordánsko. [cit. 20.februára 2015]. Dostupné na: <http://www.invia.sk/jordansko/pocasio/>

KHIDAYER, Emíre. 2012. *Arabský svet – iná planéta?* Bratislava : Marenčin PT, 2012. ISBN 978-80-8114-165-2.

KHIDAYER, Emíre. 2010. *Život po arabsky*. Bratislava : Marenčin PT, 2010. ISBN 978-80-8114-050-1.

MUSA, Hussam. 2011. *Islamské financie a bankovníctvo*. Bratislava : Iura Edition, 2011. ISBN 978-80-8078-412-6.

Nežná revolúcia. [cit. 1. marca 2015]. Dostupné na: <http://slovenskyarchivar.pweb.sk/clanok-nezna-revolucia>

O ÚJOP-e. [cit. 1. marca 2015]. Dostupné na: <http://www.cdv.uniba.sk/index.php?id=2412>

SALEHOVÁ, Eleonóra. 1992. Martin : Osveta, š. p., 1992. ISBN 80-217-0433-0.

Základné informácie o Jordánskom Hášimovskom Kráľovstve. [cit. 20.februára 2015]. Dostupné na: http://www.jordan-consulate.sk/about_sk.htm

SUMMARY ZHRNUTIE

EUSTORY competition in Slovakia 2014-2015

The 10th year of the EUSTORY competition in Slovakia for the school year 2014/2015 was launched on October 10, 2014. The Coordinator of the competition was Erika Mácsayová, Project Manager at SCCD until February 28, 2015. Since March 1st, 2015 the Coordinator became Zuzana Jezerská, the Executive Director of SCCD. The theme of 2014/2015 round of the competition was selected in October 2014 because of the 90th anniversary of the first Slovak development initiative that started in the year 1925.

Not too many people realize that Slovakia, respectively Czechoslovakia and its residents have participated in special development assistance ("Interhelpo") even before the Cold War. Therefore, a competition idea was to recall important aspects of this and the following parts of the Slovak history, which has affected the lives of thousands of people not only abroad, but also inside the country.

The main objective was mapping out how this specific development aid affected the lives of the individuals in the region or in a family. People went to "build socialism" to the distant countries for the long periods and assisted the development of a country. At the same time there have been foreign students who came to Slovakia as scholars from abroad, from less developed countries, which have ties with the socialistic regime; many of them decided to stay after graduation, to start a family and build a career in Slovakia.

The deadline for submitting the students' works was March 15, 2015. In total, 70 students have participated with 24 individual works and 20 group works. The process of selection of the best students' works started on April 15, 2015; the Award Ceremony was held on June 19, 2015.

The competition was held under the auspices of Minister of Foreign and European Affairs and Deputy Prime Minister of the Slovak Republic, Mr. Miroslav Lajčák. The competition partners were as follows: Nation's Memory Institute, Polish Institute Bratislava and Slovak Commission for UNESCO. The grant supporting this year's competition was received from the European Commission grant system via Slovak NDGO Platform.

The theme was inspired by the European Commission announcement of the European Year for Development (EYD 2015) with the title:

SLOVAK DEVELOPMENT COOPERATION IN 20th AND 21st CENTURIES – FROM INTEHELPO TO SLOVAKAID

There have been three sub-themes for the students in order to get more concrete ideas:

1. A member of a family as "a builder of the socialism" in the distant countries of Asia, Africa, or South America.
2. A life of a family re-settled in the foreign country within the frame of the development aid.
3. Stories of the students who came to Slovakia in the frame of stipend received by the development aid of our country.

Awarded works :

Caroline Turazová

School: Gymnázium Milana Rúfusa, Žiar nad Hronom

Odborníci ZSNP a ich pomoc pri budovaní závodov v krajinách tretieho sveta
(Experts of ZDNP and their help at building companies in the third world countries)

Lucia Okániková

School: Gymnázium Žilina

Túžba pomáhať a spoznávať (Desire to help and understand)

Diana Musová

School: Gymnázium M. Galandu Turčianske Teplice

Príbeh jedného študenta (The story of a student)

Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n.o. (akronym SCKR)

SCKR je nezisková, nekonfesionálna a apolitická organizácia, ktorá v súčasnosti patrí v rámci svojho zamerania k tým najživším a najúspešnejším. Tím siedmych spolupracovníkov momentálne rieši sedem európskych projektov s presahom do asociovaných krajín v Ázii, Amerike a Afrike, každoročne podporuje celoslovenskú stredoškolskú súťaž EUSTORY o modernej histórii Slovenska, je členom medzinárodných a regionálnych sietí, spravuje verejnú odbornú knižnicu LIBRARIA (Informačné centrum globálneho vzdelávania), úzko spolupracuje so Slovenskou komisiou pre UNESCO, s partnerom v Kirgizsku – Fondom PANGEA a inými zaujímavými a významnými partnermi.

Viac informácií nájdete na web stránke (www.sccd-sk.org), alebo na profiloch sociálnej siete FaceBook:

<https://www.facebook.com/SlovakCentreForCommunicationAndDevelopment/>

<https://www.facebook.com/eustory.slovakia/>

<https://www.facebook.com/groups/nechalinasvstichu/>

<https://www.facebook.com/zmensvojetopanky/>

<https://www.facebook.com/monda.eu>

SCKR je organizácia zameraná na poskytovanie verejno-prospešných služieb v oblasti tvorby, rozvoja, ochrany, obnovy a prezentácie duchovných a kultúrnych hodnôt, ako aj na ďalšie všeobecno-prospešné služby v oblasti výskumu, vývoja, vedecko-technických a informačných služieb.

Tieto verejno-prospešné služby sú v súčasnosti premietnuté do dvoch koncepčných zameraní: do oblasti globálneho vzdelávania a rozvojovej spolupráce s krajinami tzv. tretieho sveta.

Kontakt:

Pražská 11, 811 04 Bratislava

info@sccd-sk.org

0911 197 065

Slovak Centre for Communication and Development, n.o. (Acronym SCCD)

SCCD is non-profit, non-confessional and apolitical organization, which is one of the most vivid and successful in Slovakia in its field. The team of seven colleagues is currently managing seven regional European projects with the associated countries from Asia, America and Africa. Annually, SCCD is supporting the high school students' national competition EUSTORY on modern Slovak history, is a member of several regional and international networks, administrating public expert library LIBRARIA (Information Centre on Global Education), closely collaborating with the Slovak Commission for UNESCO, partnering with NGO in Kyrgyzstan – the Fund PANGEA, and with the other interesting and important partners.

More information you can find on the web (www.sccd-sk.org), or on the FaceBook profiles:

<https://www.facebook.com/SlovakCentreForCommunicationAndDevelopment/>

<https://www.facebook.com/eustory.slovakia/>

<https://www.facebook.com/groups/nechalinasvstichu/>

<https://www.facebook.com/zmensvojetopanky/>

<https://www.facebook.com/monda.eu>

SCCD is an organization focused on delivering public services in the area of creation, development, protection, restoration, and presentation of the cultural and spiritual values, as well as on public services in the area of science, technology and information. These services are currently reflected in two conceptual trends: global education and development cooperation with the s. c. third world countries.

Contact:

Pražská 11, 811 04 Bratislava

info@sccd-sk.org

+421 911 197 065

Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n.o.
Slovak Centre for Communication and Development, n.o.

ISBN 978 – 80 – 972206 – 0 – 0

